

a "őretoi" " helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS LAP

"nyaralás?,
hogyne, az is nyaralás,
ha kapálsz egész nap,
fiam,
menj el répalapiért
a falu végire

2022. október • V. évfolyam, 11. (54.) szám

• megjelenik négyhetente

3 A hegedűművész Lavotta utolsó délutánja

4 A Viskyk új darabja: A test történetei

5 Székely és globális grafikai biennálé

7 Tamási afférja Karinthyval

A Brassói Lapok, Háromszék, Krónika, Nyugati Jelen, Székely Hírmondó és Székelyhon melléklete

örökvers

Gere Nóra Éva

Váza

Anyám fehér váza.
Eltörött.
Arannyal ragasztjuk össze,
vitrinbe tesszük,
minden este
halkan csilingel,
ahogy hozzáérnek
a porcelán szarvasok.

Anyám vörös váza.
Vért töltenek bele
szakadatlan,
de kiszivárogoz
az illesztések között,
megfesti a csipkét
a szekrény polcán,
lecsorog a padlóra.

Anyám fekete cserép.
Árvácska és kőrözsza
nő benne.

látószög

Péter Beáta

A GAZDA ÉS A SZIVÁRVÁNY

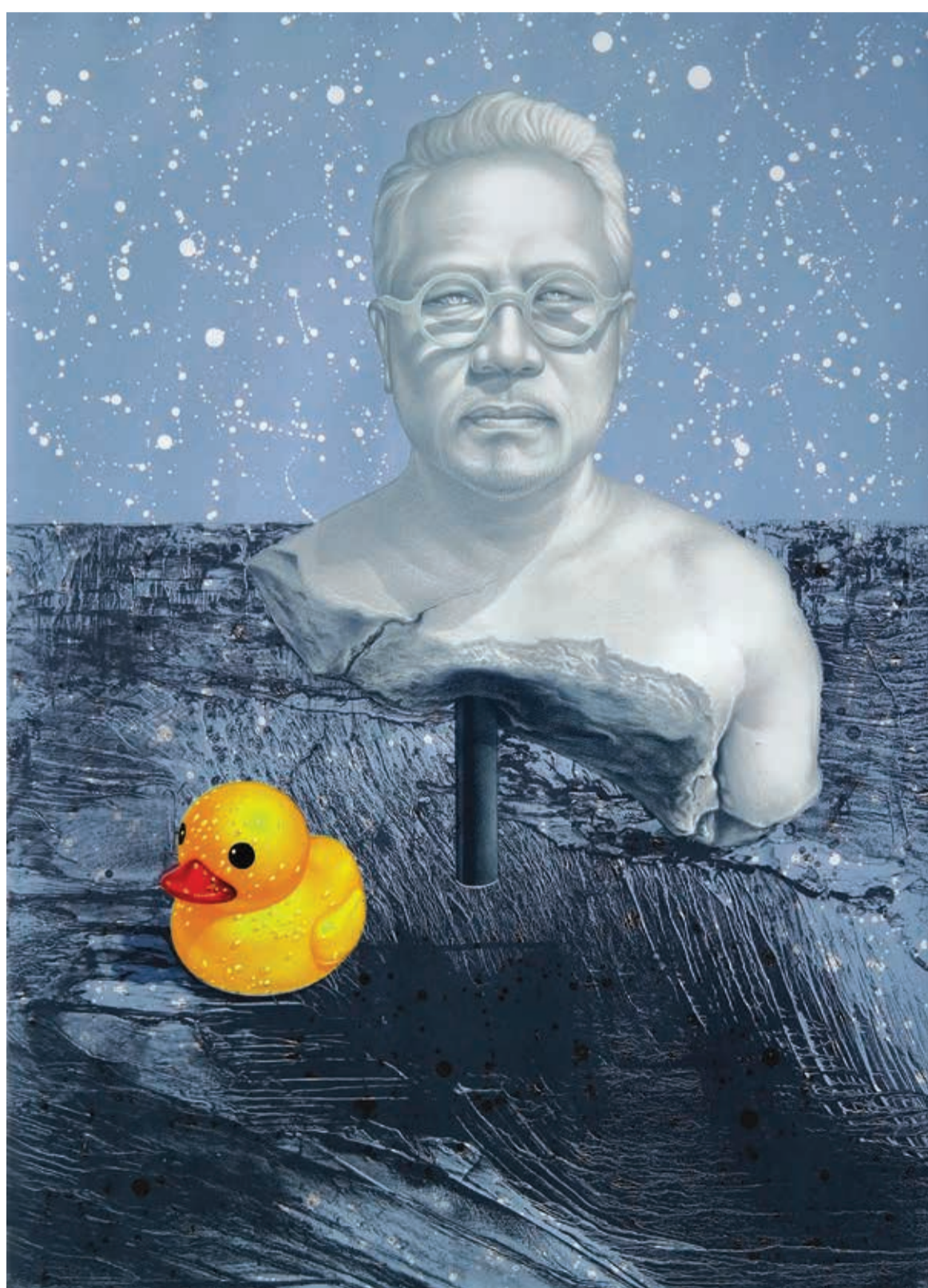
125 éve született Tamási Áron, az ezt ünneplő emlékévé mindenképp ráirányítja a figyelmet életművére, és tán az esős őszi estéken eszünkbe jut leemelni egy-egy művét a polcról. (Én úgy képzem, hogy minden székely család könyvespolcán legalább az Ábel-trilógia ott van.) Nem egyébt, de Tamási olyan tündérieren és varázslatosan írt, hogy minden időben szükségünk lenne ilyen jó-fajta meseterápiára.

Amikor beszél, akkor is olyan, mintha írna. 1956 áprilisában a budapesti Jókai Színház bemutatta az Énekes madárt, ennek kapcsán a riporter feltesz egy teljesen sematikus kérdést, hogy mikor írta ezt a népi játékot, s milyen körülmények között. Tamási válasza ez: „1933-ban, ősszel. A művészi kifejezés formáival viaskodtam; s igen

sokat foglalkoztam a társadalmi helyzet bírálatával, amiről tanúskodik az Ábel az országban című könyvem is, melyet éppen akkor fejeztem be. Gondoltam hát, viaskodás és bírálat közben megpihenek egy kicsit. S mivel gyönyörű ősz volt abban az esztendőben, kifeküdtem a napra. Néztem abban a fényzuhatagban a megszelídült eget és a madarakat.”

Az interjú végén a riporter sikert kíván az írónak, mire Tamási így válaszol: „Írónak a siker olyan, mint gazdának a szivárvány. De ha mégis lenne sikere a darabnak, én azt a sikert a közönség és a színészek között széj-jelozstanám; s magamnak csak egy kicsi tollucskát tartanék meg az énekes madár szárnyából.”

A fényzuhatagban megszelídült ég, a kicsi tollucska az énekes

Amnat Kongwaree (TH) – We're in the same boat I / Egy csónakban evezünk I. – litográfia (100 x 70 cm / 2021)

madár szárnyából olyan, mintha magából az Énekes madárból származna (pedig nem – Tamási egyszerűen így beszélt). S amit mond, az szintén megszívlelendő: szép, szép a siker, de a szivárványnak gazdaember számára nincsen haszna. Jó a siker, de mit érek vele, jobb, tartalmasabb lesz-e

tőle az életem, teszi fel a kérdést az író, s ebben benne van a székely ember földközeli, pragmatikus gondolkodása.

De ugyanakkor azt is mondja, ha mégis bekövetkezik a siker, akkor az azért jó, mert lesz mit szétosztani. Ahhoz, hogy az énekes madár énekeljen, hogy a

csoda megtörténjen, mindannyian kellünk: író, közvetítő és befogadó.

Vigyünk hát magunkkal egy-egy tollucskát ebből a rendkívül gazdag életműből, ha már Tamási szétosztotta közöttünk. És őrizzük büszkén, nagy szeretettel. Nem idegen, a miénk.

Lapszámunkat a 7. Székelyföldi Grafikai Biennálé alkotásaival illusztráljuk

vigasság

JÓLESŐ KISBŰNÖK

„Bejárta a fél határt, innen is, onnan is szedegetve. Ezek a jóleső kisbűnök: egy-két marék ez-az a máséból...”

(Kányádi Sándor: *XC. zsoltár*)

Falura költözésem után jöttem rá, hogy nálunk a gyümölcszedés egy harc. Mint minden más. Kertedben ha van termés, és nem szeded le, istenadta jögon máshoz jut. Mert neked nem kellett. Ha nem vigyázol telkedre, mint Árgyelus, gyümölcs nélkül maradsz. Míg te nyaralsz, szorgos szekerese vonulnak el gyümölcsösöd szélén a mezőre, s útközben a kihajló ágakról (hogy elég hatékonyak legyenek asznap) belerázzák a szekerükbe a termést. Így a legpraktikusabb, ez olyan kettő az egyben, mert hajlogatni sem kell, és mégis jól gyűlik a pálinkának való.

Ha elindulnak hozzád gyümölcsöt szerezni, és észreveszik, hogy hazajöttél, a feléd kanyargó útról letérnek egyenesen a telked alatt csordogáló patakhoz, és vagy követ, vagy homokot, vagy vizet raknak, hogy ne lett légyen járjanak potyára (mert székel ember ok és eredmény nélkül nem megy sehová). Legutóbb az az atyafi, aki szekérral indult a kertem irányába, s észrevette, hogy váratlanul hazajöttem, mit tehetett, szintén lement a patakra, s a szekéren lévő hordókba vizet mert zuhogó esőben, majd a zötykölődős úton kifelé mind kilocsolta. Ősszel, esős időkben kotyós hordókba* vizet

meríteni patakából fura dolog... Szóval néha nehéz az álcázás, viszont kötelező.

Egy idő után arra is rájöttem, hogy csak viharos, erős szélben indulnak el sétálni a helyi atyafiak. Pedig nálunk a séta úri dolog, fölöslegesen nem járkalunk. Akkor mi oka lehet ennek a furcsa szokásnak? Hát a dióbegyűjtés. Mert mindenkinek nincs ám diófája! És diós kalács nélkül sincs karácsony! Különbösen is, telen a pálinkázás előtt jólesik egy kis diótörés, pucolás a jó meleg, duruzsoló kályha mellett.

Minap nagy vihar volt, és csúnya zajokat hallottam a diófánk irányából. Kimegyek, s hát látom, hogy szomszédunk, a kilencvenéves apóka szedi a diót a földről. Kérdezem, mit csinál ilyen rossz időben, mondja, hogy egyet sétálgat, ne, jövőget egy vederrel innen a boltból, s mikor a lába elé esnek a diók, fölszedi, hogy ne tapossa el. Irtó sok dió eshetett a lába elé, mert a fél veder tele volt. Elköszönünk, s ezzel szépen befordul a portájára.

Nem telt el öt perc, és látom, az apóka újból sétálgat, immár sűrű eső közepette meneget egy vödörrel a bolt irányába. Tíz perc múlva újra kinézek, s hát már vissza is ért, egészen a diófánkig,

Laborfalvi Laura

és szedegeti a lába elé hulló diókat. Töltök egy vederbe diót, s kimegyek az esőbe, ha már ennyire kell neki a dió, akkor adok neki, az ő korában ne mind hajladozom. Mondom neki, fogadja csak el. De ő nem és nem, merthogy nem kell neki dió, csak erre járt, és felszedte, hogy ne tapossa el. (Erősen sok dió hullott a lába elé, mert a fél veder újra tele volt.) S egyébként is, ne tanítsam őt diót szedni, mert neki már legalább kilencvenéves tapasztalata, harca van ezen a téren.

Elmondom nevetve az esetet a másik szomszédnak, ő csak legyint, hogy ezen már nem lehet változtatni. Meséli, hogy a diófánk előttünk lévő gazdája, a százéves néne éjszakánként, szeles időben többször is kiment az utcára, hogy megvédje és felkapkodja a dióját a szomszéd bácsi elől. Macska-egér harcot játszottak, ejszen ez tartotta a néniben a lelket, mondja a szomszédom, s ez tartja az öregben is.

Azóta én is gyakrabban kimegyek, felszedem a diót. Van úgy, hogy nem találok egyet sem – ilyenkor átnézek a kerítésen, és látom, hogy a kilencvenéves szomszédom elégedetten somolyog. Mindketten tudjuk, ha elég jól csináljuk ezt a macska-egér harcot, ő a száz évet is megéri.

*hordók, amelyekbe a pálinkának való cefrét gyűjtik

műfordítás

Ștefan Manasia

Ars amandi

Hőség van. Szinte tűrhetetlen. Kimostam a színes ruhaneműt. A tengerimalacok az erkélyen Szutykos a bundájuk. Ma sem tudom Rávenni magam hogy bevigyem őket. Két doboz indiai füstölőpálcika Megesküdtem hogy nem égetem el. És úgy birizgálja agyam a rémálom Mint a hajszálak hegye. A romantikus kutyákat olvasom, Újraolvastam Lorcát. Elaludtam. A telefon ébresztett fel De nem te hívtál.

A csoda
(Miracolul)

A vörös levelek tartják magukat az üveg pohárban –

angyalok a nevüket nem tudom.

Elszórom a holt költő könyvének lapjai között

akinek a nevéből – ígérem – leszokom.

Egy kevés víz (úgy csillog mint a vodka)

és a kínzásuk már vonzónak tűnik nekem.

A buszból megmutattam Esterának

azt a vörös fát amely mintha Kim-Ki-duk évszakos filmjéből lenne.

Tartottam attól hogy közben a sofőr rátapos a gázra

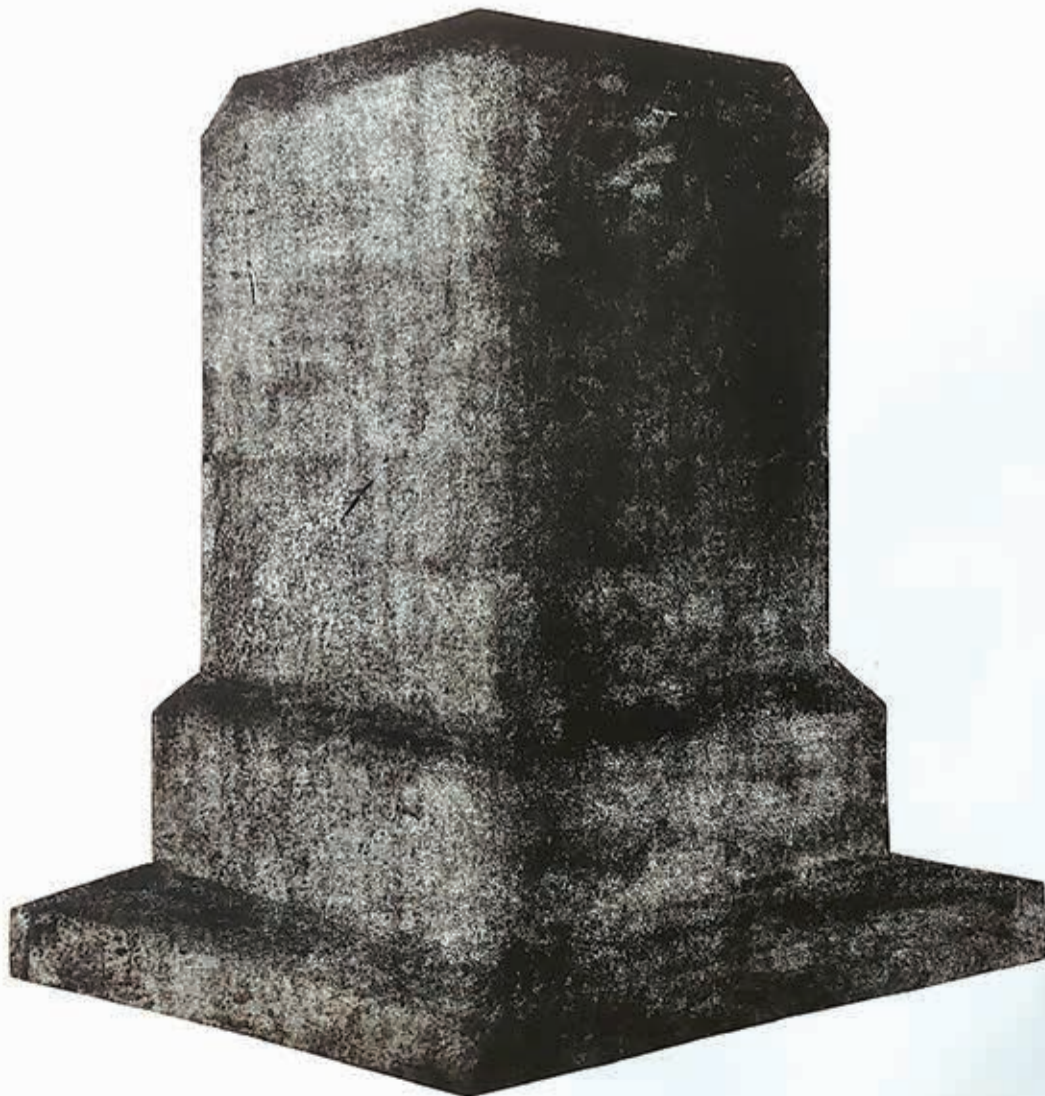
ő pedig elveszíti *per siempre* a csodát.

Költemény
(Poem)

Hawaii úszó vagyok. Horgász, akit A történések, vitorlálások és áramlatok vonzanak. Az óceán meleg, órákig, sőt napokig lebeghetek benne Fulladás nélkül. És anélkül, hogy visszavágynék. Hogy szigonyom a hullámzó ormokba vágjam. Mögöttem a dobok, a füst, egy sertés király totemeknek vélt nejei. Elöttem a tengeri sztráda, A bolygó cseppfolyós hártájára. Lelkemben nem Lakozik gyötrem – csak szerelem, ukulele-dallam. Energiatermelő indák. Horgász vagyok. Az istennő Kifacsarja a szőlőszemet – én leroskadok A bársonyos magmaszigeten: a melled, Irina, Messziről indult utazás végén.

Szonda Szabolcs fordításai

A versek a szerző *Cerul senin* (A felhőtlen ég – Editura Charmides, Beszterce, 2015) és *Gustul cireșelor* (A cseresznye íze – Editura Charmides, Beszterce, 2017) című köteteiből származnak.

Dobó Bianka (HU) – Monument 2 / Műemlék 2. – feltáratás, mezzotinto (100 x 70 cm / 2022)

Miklós Kelemen (HU) – Pallets III / Raklapok III. – mélynyomósos kollagráfia (70 x 100 cm / 2022)

vers

Fekete Vince

Nyarálni*

Nyáralás?, nem tudjuk, mi az, oda mindig mások mentek, azoknak volt kidobni való pénzük, nekünk ott volt a mező, a domb, az erdő, mehetsz pityókat szedni augusztusban, gombáért, amikor a szezonja van, napozni?, az hülyeség, fürödni?, ott a Kászon-pataka, az miért nem jó?, senki nem jár a faluból, csak a városiak, csak azok a fínghoz rúgódók, látod, a rokonságból is ott van az az, izé, nagybácsid például, de annak, a bolondnak, eltekerte a fejét a felesége, az már nem az az ember, aki volt, előbb a munka, utána a nyáralás!, nyáralás?, hogyne, az is nyáralás, ha kapálsz egész nap, fiam, menj el répalapiért a falu végére, lopni, a disznóknak, meglátod, milyen jó nyáralás esik ott a földek végiben, nyaralj akkor, de nyaralhatsz a kertben is, hátul, amíg anyádék nincsnek otthon, hanem munkában, a csavargyárban, a készruhágyárban, az Amidonban, a Szigetelőgyárban, nyaralj akkor, szedd le a feketeribizlit, és a pirosat is, ott is nyaralhatsz, nézd csak meg, hogy milyen jó nyáralás lesz az, és apád majd mind megissza, ha beérett, a bort, a ribizliből, azt is, de a pálinkát is, a szilvából, amit megint te szedhetsz fel a kertben, azt is nyáraláskor, és elmegy tőle az esze, nyaralhatsz tőlem, de milyen pénzből, előbb meg kell venni a disznóknak a korpát, hanem mit eszel télen, aztán a fát is abból a pénzből, amiből te mennél ilyen pionír- vagy milyen táborokba, fiam, hogy ne fagyjatok meg télen, nyaralj ott né, a nagyanyád mellett, amíg ő imádkozik a ház előtt, a lépcsőkön, építesz egy sátrat az udvaron, pokrócból, miből, karókból, miből, valami nájlont is teszel reá, miből, nájlomból, abból, és nem leszel egyedül, mert ő úgyis ott van mindig az udvaron, déli harangszókor biztosan, és imádkozik, úrangyala, hiszekegy, miatyánk, üdvözlégy, a legvégén a most segíts meg mária, ó, irgalmas szűzanya, látod-e, ő életében annyit imádkozott ezekhez, mindegyikhez, de még soha nem sikerült elmennie sehova, a falun túl sose volt, esetleg a városban, piacok, de azt se sokszor, és anyád is, ő is, látod-e, egyszer volt Brassóban, egyszer a Szent Annánál, s itt van, túlélte, s nem kell neki több, s nekem sem, a másik nagyapádék meg soha, sehol sem voltak ők sem, minek kell annyit menni, nem értem, hiszen senki se jár innen, tőlünk, a faluból, jó, jó, azok bolondok, azok olyanok voltak világeletükben, esett bé a ház tetején az eső, csorgott alá, ő tálakat tett, s ült egy könyvvel és olvasott, nem zavarta, de az, mondom, bolond volt mindig, nem volt, amit egyenek, de elmentek nyáralni, vagy hova, hova, hova, az annyik picájába, oda, mit tudom én, oda, s ott micsináltak, hát mit tudom én, micsináltak, az annyik picáját csinálták, azt, s látod-e, most hova jutottak, ezt hozta nekik a sok nyáralás, ahelyett mentek volna, dolgoztak volna, de az nekik nem tetszett, úriemberek voltak mindig, likas cipőben, szakadt gatyában, s mégis mentek nyáralni, nem volt miből, s akkor is mentek, de azok bolondok, mondom, sültkopogó bolondok voltak, azt hiszem...

a könyv

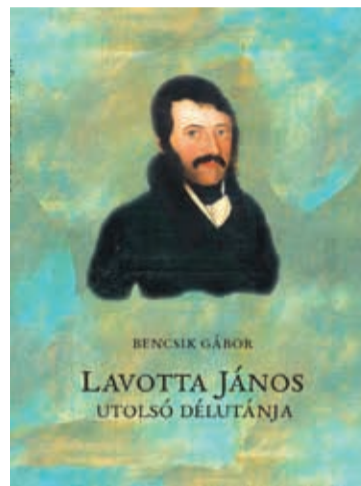
MEGTANULNI REPÜLNI

Keveseknek adatott meg, hogy évszázadok, akár ezredek múltán is időszerűek maradjanak, és az sem sokaknak, hogy időről időre újra fölfedezzék életművüket. Kettőből két hegedűművész vallotta be kérdésemre, hogy nem hallott még Lavotta Jánosról, holott intézmények, utcák és egy rangos díj is viseli a legendás zenész nevét. Halála után kétszáz évvel most egy szívvel-lélekkel megírt életregény is megjelent a méltatlanul kevéssé emlegett művészeiről.

Bencsik Gábor történetének szerkezete rendkívül egyszerű: 1820-ban vagyunk Tállyán, a halálosan beteg Lavotta János épp most esett össze a helyi patikában, ahová gyógyszerét kiváltani vánszorgott be. Eszméletét nem veszíti el, az őt aggódva körülvevő barátaival azonban csak tömondatokban tud kommunikálni; amint állapotja romlik, már úgy sem. Időnként magához tér, érzékeli a valóságot, de nem tud – talán nem is akar már – abba viszszalépni. Annál mozgalmasabb cselekmény indul el odabent: visszaemlékezik az életére. A patika padlóján induló és a halálos ágyon, egy álomszerű tapsrenddel véget érő történet fejezetről fejezetre, lineárisan halad előre, a néma főhős fordulatokban gazdag visszaemlékezésében egyre többet tudunk meg róla és a reformkor előtti Magyarországról. Bencsik érdekes technikát használ a valóság és a visszaemlékezés markáns különválasztására: az ominózus délután eseményeit múlt időben meséli el, míg Lavotta visszaemlékezéseit jelen időben írja meg. Ezzel a megoldással érzeti, hogy a hegedűművész az

élet-halál közötti mezsgyére lépett, ahol az idő viszonylagos, a jelen csupán illúzió, ami igazán számít, az az apró emlékekből építkező életút.

A klasszikus zenei tudással rendelkező virtuóz hegedűművész, a magyar verbunkos egyik

megalkotója tízévesen kerül az öreg Zavadi mesterhez tanulni, hogy hegedűtudását pallérozza. Tőle halljuk a regény olaszosan magyaros kulcsmondatát: „– Bene, fiam, bene, csak baj, hogy nem repüli. Lent jár a földön, pedig kell repülni.” A kis Lavotta később érti meg, mit jelent ez valójában, amikor rá-

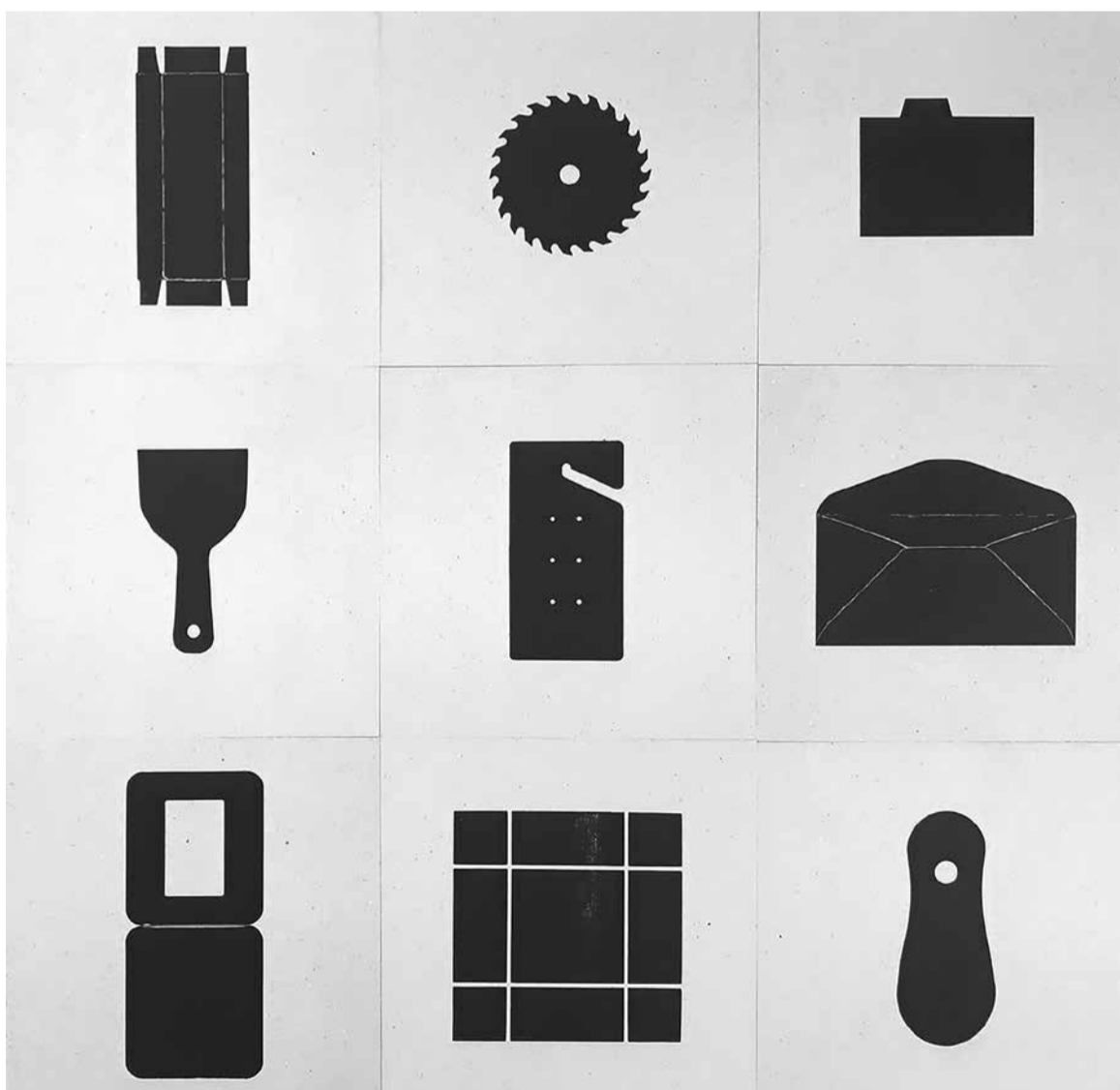
Kudelász Nóbel

érez, hogy jól zenélni lélekből, nem technikából lehet. Szépen kimunkált jelenet következik néhány oldallal később: miután értesül Zavadi haláláról, a kis Lavotta egy, a Chagall-festmények hangulatát idéző jelenetben búcsúzásképp tesz egy tiszteletkört öreg mesterével a város és a környező táj fölött.

Bencsik szeretettel, humorral, átérzéssel megírt mondatai, párbeszédese jelenetei rendkívül egyszerűek, helyenként olyannyira dísztelenek, hogy inkább naplóbejegyzésként hatnak, semmint alaposan kimunkált regényszöveggé. Így egyrészt kikerüli azt a csapdát, amibe sokan beleestek már, amikor daltamokról, a zenélésről próbáltak prózában írni; egyszersmind még őszintébb, emberközelibb és hatásosabb Lavotta története, amely az önmagát kereső ember küzdelmeinek kortalan, általános érvényű példájává válik.

Lavotta János utolsó délutánja egy megható történet arról, hogy az ember igazi művésszé csak az alázat, az önfeladás útján válhat. Ennél még több is: a regényt elolvasva nem csak egy remek tollú kortárs szerző új művével gazdagodunk; Bencsik azt is eléri általa, hogy kíváncsiak legyünk és kutakodni kezdjünk: ki is volt Lavotta János, és főként, szerzeményei megtanítanak-e minket is repülni.

Bencsik Gábor: *Lavotta János utolsó délutánja*. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2021

Augusto Sampaio (BR) – ABC – monotípiá (99 x 99 cm / 2021)

* első erdélyi közlés

színház

SZÜRREÁLISBA HAJLÓ TESTEK

– a debreceni Csokonai Színház előadása –

Gyürky Katalin

Visky András *A test történeteiben* a római Artemisia, a budapesti Éva, a kolozsvári Lina, a kalkuttai Teréz, a bukaresti Nadia történetét írta meg. Ezek közül kettőt, Terézét és Lináét a debreceni Csokonai Színház felkérésére nem más, mint a szerző fia, Visky Andrej vitt színpadra. A 2022. szeptember 13-ai premieren jártunk.

A két sors párhuzamba állítása a történetükben fellelhető szürreális szál miatt indokolt: a szerző voltaképp azt a kérdést járja körül, hogyan érzékeli a test a maga csonkaságát. Azonban mivel a két Visky-szöveg erősen sűrített, és a szövegek közt erős stílári különbség érzékelhető, az a két regiszterhez tartozó mű egy színházi estére felfűzött, szünettel elválasztott két adaptációjának egységére is ki-, illetve visszahat.

Amíg a Teréz-szövegben szürreális hangok ritkán vannak jelen, addig a Lina-történetben az egész világ szürreálissá válik, és ez a léptékbéli különbség a rendezőnek is alaposan megköti a kezét: az első esetben kevesebb „bravúrt” engedélyez, míg a második esetben szárnyakat ad a színházi alkotónak.

Az összeboronálás esélye (vagy esélytelensége)

Bár a két rész közötti kapcsolatot a rendező azzal is érzékeltetni kívánja, hogy ugyanabba a térbe, ugyanolyan díszletek közé helyezi Teréz és Lina történetét, az az érzésem, az enteriőr sokkal inkább a második etap sűrűbb történetmeséléséhez és színpadi megjelenítéséhez illene jobban. Mintha a Teréz-sors láttatásakor elének táruól díszlet nem szolgálna másra, mint a második sorsnak, Lina sorsának hathatósabb befogadására.

Mindkét történetet ugyanabba a lakásbelsőbe álmodta a rendező. A káddal, vizesblokkal, vécépapírral, tálalószekrényvel ellátott milióból indul Teréz és Lina története is, csak hogy amíg a kalkuttai Szent Teréz sorsa ihlette első rész esetében kissé erőltetettnek érezhetjük, hogy a lakásbelső kádját például Égei-tengerként akarja eladni nekünk az adaptáció, addig a balesetben mindkét lábát elveszített balerina, Lina esetében a sorsa összes további színhelyét: a balesete helyszínét, a kórházat, a lakását sokkal adekvátábban képes ez a díszlet mintázni.

A két rész közötti minőségi különbség (mind a szöveg, mind az előadás esetében) azonban nemcsak a díszlet alkalmas vagy kevésbé alkalmas mivoltában érhető tetten. Ugyanis a Szent Teréz életútját újraíró történet már az alapanyagát tekintve is kevés újdonsággal szolgál a nézőnek. A szegények, árvák, nyomorékok, hajléktalanok megsegítését élete céljául választó apáca életútját, Isten általi „elhívását” nagyjából mindenki ismeri. Az, hogy ebből a sorsból Visky András a testet

emeli ki: azaz azt, hogy egyszer csak ez a temetetlen halottak tömkelegét látomásként megélő, addig átlagos életet élő tizenkét éves kislány felnővén a betegek, azaz a majdnem holttestek ápolása közben eljut a saját teste, saját testi szükségletei teljes megtagadásához, ismert történet. Ezen belül pedig az az írói csavar, hogy mindez az „elhívás” szürreális hangok érzékelésével kezdődik, valljuk be, nem sok színpadi truvájra ad lehetőséget. Gyönyörű a történet azzal az Isten iránti mérhetetlen szeretettel, amelyet Teréz az élete végén úgy él meg, mint egy viszonzatlan szerelmet, csak hogy mindez nehezen ültethető át vizuális formára.

Még akkor is, ha Visky Andrej adaptációjában a Terézt alakító Tolnai Hella a törékeny testalkatával, a végig éterien fehér ruhájában, tehát a koszos testek ápolása közben is tisztán maradt lelkületével derekasan helytáll a színpadon. Csak hogy ehhez a főleg az ő monologizálására építő történethez a rendezői ötlet kevés: a hátulra kivetített képek, az apa (Vranycz Artúr) szerepének felnagyítása nem elég ahhoz, hogy az alapsztorit felturbózza. Az egyetlen kivétel Teréz álmai képezik: a végig kiszámítható módon előrehaladó történetben a „diszkókirálynak” öltözött Szent Péter (Papp István), aki nem akarja a mennyországba beengedni Terézt, valamint egy soha meg nem született kislány megjelenése (mint a női test másfajta „használásának” lehetősége) tudja felébreszteni a nézőt. Miközben a legfontosabb szegmensből, azaz a szürreális hangokból vajmi keveset kapunk; ezáltal sajnos Teréz testtudatának, testképe megváltozásának origójáról is lekerül a hangsúly.

A Terézt alakító Tolnai Hella

A második rész Lina történetét meséli el

A testtudat életben tartása

Ezzel szemben a második rész jóval sikerültebb: ennek nemcsak részleges, hanem immár teljesen szürreális világában valóban át tudjuk érezni a megváltozott testével tovább élni kénytelen, ráadásul a „munkaeszközét”, a lábait vesztett balerina sorsát. A titok talán itt abban rejlik, hogy amíg a Teréz-részt egy megtörtént életút ihlette, Lina esetében – egy távoli párhuzamot leszámítva, amelyről a szövege bevezetőjében nyilatkozik is a szerző – lebilincselő írói képzelettel, teljes mértékben fikcióra épülő világgal találkozunk, amelynek adaptálása esetén a rendezői fantázia is szabadabb utat kaphat.

Az egész Lina-történet a kórházi kezelés közben szedett gyógyszerek hatása alatt zajlik. Az agyi működést is nagyban befolyásoló szerek hatására Lina szürreális érzékelésén keresztül látjuk a párhuzamos dinamikáját, a kórházi személyzet vele való bánásmódját, valamint a baleset helyszínén segédkező rendőr és tűzoltó trau-

mához való hozzáállását. A lábait vesztett balerina megváltozott tudatállapotát ez esetben tökéletesen leképezi az előtte felvonuló szereplők eltűzött, szándékoltan túlzásba vitt játékmódja. A Lina párját játszó Csata Zsolt remek esztétikai arányérzékkel felépített karakterének – aki a kocsi mellett ült ugyan a baleset bekövetkeztekor, de egy karcolás nélkül megúszta a tragédiát – óriási, direkte óriási gesztusokkal „túltölt” aggodása önmagában is kiváló, miközben „szenvelgése” szintén egy újabb testtörténet. Párja lábatlanává válása a halott apja testéhez, valamint a saját, szintén táncos testéhez való viszonyával való szembenézésre is rákényszeríti.

Mindeközben, Lina párjának szembenézésével párhuzamosan a kiváló rendezői fogással sellőrhába, tehát láb nélküli jelmezbe bújtatott, Linát alakító Hermányi Mariann lelki metamorfózisa is elkezdődik. Mégpedig egy szürreális, már-már almodóvari filmjelenetet idéző „temetés” keretében, amikor a gyógyszerek hatására állatoknak látott kórházi személyzet (Pálóczi Bence, Papp István, Vranycz Artúr) segítségével az alkalomhoz illően élénkvrőrsre rúszosított ajkú, fekete sállal körbetekert Lina eltemeti a lábait. Megadja nekik a végtisztességet. A Lina szemén keresztül felidézett rendőr és tűzoltó szürreális viselkedése pedig nem más, mint egy szívbemarkoló, szintén a testtel kapcsolatos kiégyésszind-

róma: azt tükrözi, hogy ezek az emberek, amikor már az ezredik elvesztett lábbal, testrésszel találkoznak a munkájuk során, ezt „eltolván” maguktól, a maguk szerepét próbálják felnagyítani, saját fontosságukat, ezáltal testtudatukat próbálják életben tartani. Miközben fájdalmas szürrealitásuk arra is rávilágít, hogy a mégoly jelentős szolgálatoknak mennyire nincs meg a társadalmi megbecsültsége.

Am nem volna szép és kerek ennek a résznek a rendezése, ha a lány tudatában eltorzult képek sorát látva a képek mögött nem sejlene fel az a mérhetetlen fájdalom, amit egy ilyesfajta testdeformáció okoz. A fájdalom határtalansága, végtelensége, miközben, ahogy Lina fogalmaz, a „csonknak nincs vége”. Szerencsére mindez tetten érhető, mégpedig azzal a kontraszttal megspékelve, hogy a táncnak még láb nélkül sem kell véget érnie. Ezt üzeni az adaptáció utolsó, igazi katartikus feloldozást adó jelenete, amely megmutatja, hogy hogyan lehet amputáltan is folytatni a táncot. Hogy hogyan lehet „mozdulatlanul is táncolni”. Hiszen a szépséget, a Linában végtag nélkül is megmaradt szépséget, amelyet a táncával mindig is kifejezett, „nem tudják levágni... amputálni csak úgy”. És az előadásnak ezekre a gyönyörű szerzői sorokra rezonáló utolsó jelenete azért is nagyon lényeges, mert talán még az első rész kevésbé sikerült megoldásait is képes feledtetni a nézővel.

VISKY ANDRÁS: A TEST TÖRTÉNETEI

Csokonai Színház, Debrecen. **Rendező:** Visky Andrej. **Szereposztás:** Tolnai Hella, Vékony Anna, Vranycz Artúr, Papp István, Pálóczi Bence, Hermányi Mariann, Csata Zsolt. **Díszlet- és kelléktervező:** Luminaxis Stúdió. **Jelmeztervező:** Csegöldi Erika. **Zeneszerző:** Visky Péter. **Ügyelő:** Nagy Fruzsina. **Sűgő:** Németh Angéla. **Rendezőasszisztens:** Homonna Nóra.

STRATÉGIÁK A KORTÁRS GRAFIKAI KÉPALKOTÁSON KERESZTÜL

Péter Beáta

– 7. Székelyföldi Grafikai Biennálé –

A kortárs grafikai törekvések megismertetése és a régió bekapcsolása a nemzetközi áramlásba – ezzel a céllal indították útjára 2010-ben a Székelyföldi Grafikai Biennálét, amely mára globális szintűvé nőtte ki magát, és átfogó képet nyújt a sokszorosító képalkotás jelenkori trendjeiről és fejlődéséről. A hetedik seregszemle megnyitóját, díjátadó ünnepségét és kísérőrendezvényeit október elején tartották Sepsiszentgyörgyön és Csíkszeredában.

A grafikus szakma jelentős nemzetközi fórumává vált a Székelyföldi Grafikai Biennálé, a hetedik pályázati kiírásra 62 országból jelentkeztek műveikkel alkotók. 844 alkotótól közel 2000 pályamunka érkezett be, a szakmai zsűri ebből 303 alkotást válogatott be a biennálé kiállítási anyagába. Az idei díjazott művészek között találjuk Lengyelország, Magyarország, Thaiföld, Románia, Szlovákia, Bulgária és Finnország képviselőit. A seregszemle törzsanyagát egy színvonalas katalógusban is bemutatják.

Az „új normalitás” megkérdőjelezése

A 7. grafikai biennálé hívószava ezúttal a *Stratégiák* volt, mivel – mint Ferenc S. Apor, a biennálé kurátora ezzel kapcsolatban fogalmazott – „a megváltozott körülmények, a korlátok közé szorítások megtapasztalása arra készítette mindannyiunkat, hogy átértékeljük a jövőképünket. A bizonytalan idők megválaszolatlan kérdéseire különböző stratégiákat követve kerestük a megoldásokat.”

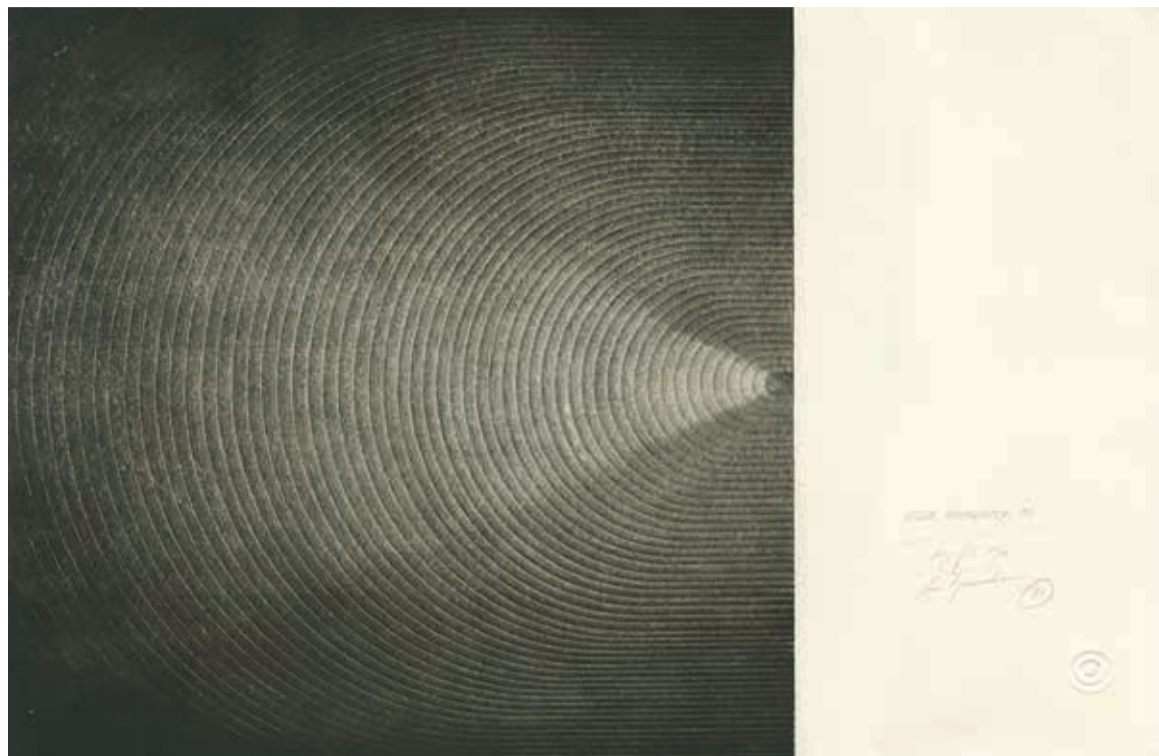
A katalógusban Kányádi Iréne művészettörténész rámutat, az idei felhívás is egy krízishelyzetre várt választ, és az „új normalitást” kérdőjelezte meg. „Az idei biennáléra beválogatott munkák technikailag szépen ötvözik a nemesgrafikai eljárásokat digitális megoldásokkal, egyedi kísérleteket és gazdag vizuális nyelvet hozva létre. A mechanikus eljárások élesebb vonalvezetése, hidegebb

stílusa organikus párbeszédbe lép a síknyomás, szitanyomat, digitális és egyéni technikák finomabb, líraibb vonalvezetésével. Technikai kivitelezésüktől függetlenül témaválasztásuk nagymértékben egy abszurd, hideg, fenyegető világot tár elénk. Párbeszédük által a különböző problémák tematizálásai – magány, pandémia, kilátástalanság, ökológiai problémák – egy nagy egészé állnak össze, amely napjaink releváns helyzetének vizuális képét nyújtja.”

A G7 zsűrijét a szakma nemzetközileg elismert képviselői alkották: Bogdan Achimescu, a krakkói Művészeti Egyetem professzora, Erőss István, a Magyar Képzőművészeti Egyetem rektora, Adriana Lucaci, a temesvári Nyugati Egyetem Képzőművészeti Fakultásának professzora, Pézman Andrea, a pozsonyi Képzőművészeti Egyetem Grafikai Tanszékének adjunktusa, Bordás Beáta művészettörténész, a sepsiszentgyörgyi Erdélyi Művészeti Központ vezetője, Szurcsik József, a Magyar Képzőművészeti Egyetem rektorhelyettese, tanszékvezető docense és Ferenc S. Apor képzőművész, a biennálé kurátora. A zsűri ezúttal 12 díjat ítelt oda.

Kiállítás több helyszínen

A 7. Székelyföldi Grafikai Biennálé eseménysorozat Mettrai Pongchomporn thaiföldi művész, a G6 fődíjasa egyéni kiállításának megnyitójával indult a sepsiszentgyörgyi Lábasház-

Anna Trojanowska (PL) – Utwór Pracowniczy_03 – litográfia (51 x 74 cm / 2021)

ban október 5-én. Szintén aznap *A madár él/Baász Imre – tanútörténetek és a nyomtatás gondolata* című kiállítást is megnyitották a MAGMA Kortárs Művészeti Kiállítóterben, ezt Miklósi Dénes és Koter Vilmos képzőművészek, valamint a MAGMA Kortárs Művészeti Kiállítóter munkatársai rendezték.

Másnap, október 6-án a 7. Székelyföldi Grafikai Biennálé hivatalos megnyitóján és díjátadó ünnepségén vehettek részt az érdeklődők a sepsiszentgyörgyi Erdélyi Művészeti Központban. Október 7-én Csíkszeredában folytatódott a kiállítás megnyitókora a Csíki Székely Múzeumban. Mindez a Kovászna Megyei Művelődési Központ, Kovászna, Hargita és Maros megye tanácsai, Sepsiszentgyörgy Polgármesteri Hivatala, az Erdélyi Művészeti Központ, Csíkszereda Városháza, a Csíki Székely Múzeum, a Gyergyószárhegyi Kulturális és Művészeti Központ, a Maros Me-

gyei Múzeum, a MAGMA Kortárs Művészeti Kiállítóter, valamint a Székely Nemzeti Múzeum közös szervezésében valósult meg.

„Már az induláskor az volt a cél, hogy több székelyföldi várost is becsatornázzunk, ne csak Sepsiszentgyörgyre korlátozódjon a biennálé. Minden alkalommal elvittünk egy szűkebb válogatást a díjnyertes alkotásokból más helyszínekre is. Idén kettéosztottuk a kiválasztott művek törzsanyagát, felét Sepsiszentgyörgyön, felét Csíkszeredában lehet megtekinteni” – magyarázta Ferenc S. Apor. A kiállítások szerkezetéről kiemelte, olyan gondolat mentén próbálta az elrendezést megoldani, hogy ne technika, hanem tematika, tartalmi egységek szerint válogasson.

Csíkszeredában a Csíki Székely Múzeum öt kiállítóterében kaptak helyet az alkotások. Az első teremben a tér és az épített környezet fogalma jelenik meg a munkákon, továbbhaladva a ter-

meken az ember és a környezete, az emberi test, az ember lelkivilága. „Vannak más témák is, mint például az aktuális kihívások, de ezeken belül megjelennek a társadalmi vagy egyéni lelki vonatkozások, az ökológiai és azok a politikai problémák, amelyek az utóbbi időben a világot befolyásolták. Mindenik teremben számos technika megtalálható, a digitálisról a különböző hagyományos eljárásokkal készült művekig. Vannak olyanok is, amelyek a hagyományosnak és az újnak, a digitálisnak valamiféle fúzióját adják. Ez művésztől függ, hogy ki hogyan alakította ki a saját művészetében ezt” – emelte ki a biennálé kurátora. Hozzátette, akárcsak az előző években, a mostani pályázati anyagok kapcsán is érzékelhető volt, hogy a művészi, alkotói érzékenység mindig megtalálja azt, amiről úgy érzi, hogy le kell reagálnia.

DÍJAZOTTAK

A biennálé fődíja: **Nasztazja Ciupa** (PL); Nagy Imre-díj: **Anna Trojanowska** (PL); Nagy Pál-díj: **Vimonmarn Khanthachavana** (TH); Plugor Sándor-díj: **Janne Laine** (FI); Baász Imre-díj: **Shanatyah Tahpor** (TH); Magyarország Csíkszeredai Főkonzulátusának díja: **Agnieszka Cieślińska** (PL); Partium Díj a nagyváradai Partiumi Keresztény Egyetem részéről: **Siklódy Fruzsina** (RO); az egeri Eszterházy Károly Egyetem díja: **Miklós Kelemen** (HU); a Magyar Képzőművészeti Egyetem díja: **Goran Trickovski** (BG); a budapesti MAMÚ Társaság díja: **Kovács Csonga Anikó** (SK); a Gyergyószárhegyi Művésztelep díja: **Dobó Bianka** (HU); a Pulzus Művésztelep díja: **Cătălina Nistor** (RO)

Kovács Csonga Anikó (SK) – Deformations (triptych) / Deformációk (triptichon) – linómetszet, vegyes technika (100 x 70 x 3 cm / 2021)

vers

tárca

Szurkos András

Iszkiri a Paradicsomból (-ba) 1.

Nem firtatom, igaz vagy mese, elhiszem, mert áthat.
Amit valóságnak hiszünk, az es csak látszat.
A mesékkel semmi nem ér fel, elragadnak,
bennük érzem magam igazán szabadnak.

Elismerem, a múltban olykor gyepre fejem.
De fordítottam mihamarabb,
soha nem vótam annyira kiakadva,
amikor az ember a segítő kézbe beleharap.
A mai napom jelen, de még nem kerek,
itt és most, a 24 óra utolsó perce
szökteti a másodperceket, hoppá,
miként a pontnak nincs kiterjedése a térben,
e pillanatnak nincs helye a ma jelenében,
amely holnapra már tegnap lesz:
elkezdődött az életem hátralevő része, a jövőm,
vasár-, ünnep- és hétköznapiakban mérve.
Napi adagokban jó, sokszor siettetem,
„legyen ennek vége, elegendem van belőle”,
pedig nem kéne.
Amikor téged várlak, még jobban siettetem.

Hogy mit hoz a jövő, nem tudják a jósok,
de megmondják az uniók, ők a megmondósok.
Ha így széjjelnézek, van belőlük jó sok.
Mondanám nekik, hol ess bé,*
térddig ér minnyá a szennylé,
de félek, esernyőt ajánlanak az ágy fölé.
Háborúban az egység fontosabb,
az ellenség legyőzése a legfontosabb,
akkor es, ha megkerálunk!**

Életemben rengetegszer féltem, azt mondtam,
nincsen annál rosszabb.
És tessék, van: a káosz,
s az egység nevében ölel magához.
S az Isten semmit nem mond,
ami azt jelenti: a ti dolgotok.
Apám a félelmet nem ismerte,
mindig csodálkoztam rajta, s irigyeltem.
Nem akart hazajönni kaptatosan éjjel
Gelencéről, bément az útba eső temetőbe,
sírhantra hajtotta a fejét, és mindig egyet aludt.
Nekem az a példaképem, aki csak egy szót mert
kiejteni az éjsötét temetőben: „félek”,
akkor szólta el magát a szellem:
„én es féltem, amíg éltem”.

* hol esik be (az eső) (székely), átvitt értelemben: mi a helyzet
** meghalunk (székely)

Iszkiri a Paradicsomból (-ba) 2.

Férfi és nő: „teológia, geológia, ég és föld”.
Részigazság, bűnben közel állunk egymáshoz.
De nem minden bűn, amit annak tartanak.
A nők csodálni és szeretni valók elsőre,
nővé válástól mindörökre. Átesnek a
„jaj, nem merem megfogni” bátorságpróbán,
ami nem bűn, még csak nem es hiba,
férfival vetnek fejest egymás álmaiba.
Rizikó, de mindennek van hátulütője,
ilyen az élet, zsákbamaczka.
Nem mondom, biza elég nyavalya,
ha egyik ott éri a másikat, s üstökén ragadja.
Nőnek férfi, férfinak nő, olyan, mint
két vezeték, amely egymás hasonmása,
csak amelyik áram alatt van,
annak más a fogása.
A férfi talpraesett, bátor, parancsolni tud,
az asszony szép, istenfélő, takaros,
s rászoktatja a férfit, hogy
parancsoljon magának.
Bűnre egyik se hajlamos.

A SZOBROK LELEPLEZÉSE

Ferencz Imre

Nem lehet leleplezni a szobrokat.

Miután elhangzik a díszbeszéd, a szónok ugyan megrántja a zsineget, de a lepel rendszerint összekuszálódik és elakad a szobor szegletén. Rángatják idegesen a szoboravatók a zsineget, rángatják a leplet. A tömeg izgalomba jön. Néhányan odaszaladnak, kapkodnak. A lepel végül lehull, és úgy tűnik, hogy végre sikerült... De ez csak illúzió!

Nem lehet leleplezni a szobrokat. Bár végül feltűnnek, felra-

gyognak a szobrok per pillanat, az éjszaka úgyis bakacsinba vonja az egészet. Majd a köd takarja el. Ha beáll a tél, a hó borítja be. Ki van a lepel alatt? Szent? Király? Hadvezér? Költő? A szobrok nem tudják meg soha. Csak annyit tudnak, hogy kő. Csak annyit tudnak, hogy bronz. Vagy annyit sem...

Nem lehet leleplezni a szobrokat. Jön az éjszaka. Leszáll a köd. Aztán jön a tél. Máskor pedig a madarak piszka takarja le, vagy valakik festékekkel leöntik.

Nem lehet leleplezni a szobrokat. A szónokok, a szoboravatók hiába igyekeznek. Állnak a pulpitus előtt, kezükben a mikrofonnal. A zsineg összegubancolódik, a lepel elakad.

A szónokok, a szoboravatók csak önmagukat tudják leleplezni az avatóünnepségeken.

A szónokok, a szoboravatók csak önmagukat tudják leleplezni az évfordulás megemlékezéseken.

Amíg a szobor áll...

Nastazja Ciupa (PL) – VI – litográfia (100 x 70 cm / 2021)

Mit keresek?

Ó, hová készülődtem gyermekszemmel
nézve a boldog csillagokra?
Hová készítettél, anyám, a prézlis csirkével,
mondván: vigyázz magadra s a csomagokra?

Ki álmodott kertés, családi boldogságról,
ahol melegítőben megyek a vendégek elé,
karomat nyújtva kézfogásra.
És hű feleségről,
kinek szemében én vagyok a legtehetősebb,
fülében minden szavam szikra,
aki felnéz rám és induláskor
nyakkendőmet megigazítja.

Kép

Fenn a hegyek fűrészfogán
arcod írják égbe a fák,
visszatérő emlék okán
patak ismétli önmagát.

Barna szemed szirmos virág,
leánytested karcsú emlék,
nyugodni má' nem oszt ki rám
tőled fénylő naplementét.

Termékeny völgyekben vérző
hecsenpeccsek* dombok lábán,
fagyos alkonyat bont vérbő
tüskéket zúzmarás ágán.

*csipkebogyó (székely)

TAMÁSI ÁRON ÉS A SZÉKELYSÉG „RENDES FELTÁMADÁSA”

Sántha Attila

Az 1920-as évek az erdélyi magyar irodalom megszületésének és felfutásának ideje. A prímet ezen belül is a székely írók viszik, akik közösségük gondjaihoz, de ugyanúgy hiedelmeihez, hagyományaihoz fordulva teremtik meg azt a csodás székely világot, amelyet a kiterjesztés folytán erdélyinek fognak fel a kívülről.

1923-ban megjelenik a „tizenegek” antológiája, amelynek székely tanulóírója, programalkotója, Balázs Ferenc úgy ír a kötetben megjelent szerzőkről, hogy közben ódat zeng a székelységről:

„Fogjuk kezünkbe azokat a lélekdarabokat, amelyeket pennájuk csákányával zengő szavú székelyek fejtettek le lelkiük sziklájából. Azokat az ősi, székely földből fejet emelt, erős, földszagú, csillagokba néző, szikrázó, zengő elbeszéléseket, amelyeknek mámorosa ma minden földből nőtt székely... A székely magába zsúfolta eddig minden erejét; világgraszoló nagy emberei, kincsenek hírülvivői nem fakadtak eddig testéből erői arányában... Íróit most küldi a világra sereggestül. S hogy bennük ősi visszaemlékezések élőkkel elevenednek, mitológiák fénye zuhog rájuk, mint tisztán ébredő reggelen, ez a székely faj hatalmas életakarát jelenti.” (Balázs Ferenc: Székely mitológia. In: *Versek – elbeszélések – tanulmányok tizenegy fiatal erdélyi írótól erdélyi művészek rajzaival.* Cluj – Kolozsvár, 1923.)

E székely fiatal írók közül (akinek neve egyélt Erdéllyel) a legnagyobb, legkiemelkedőbb, leglokálisabb és egyben legegységesebb alkotó Tamási Áron (azért hadd soroljuk fel az antológia többi szerzőjét is: Balázs Ferenc, Dobai István, Finta Zoltán, Jakab Géza, Jancsó Béla, Kacsó Sándor, Kemény János, Maksay Albert, Mihály László, Szent-Iványi Sándor).

A hiedelemvilágtól a mágikus realizmusig

Tamási nemzedékűtársával, az egy évvel fiatalabb Federico García Lorccával egy időben hoz létre egy, a világirodalom legmélyebb rezdüléseire még csak nem is rezonáló, hanem azt megelőző írói világot. Mester Yvonne például így ír Tamási és Lorca mély rokonságáról: „A mítikus tudat hisz a csodákban, az álmokban, a mágiában, a képzelőerő hatalmában. Tamási és Lorca darabjainak irreális motívumai a népi hiedelemvilághoz, megmagyarázhatatlan érzésekhez és hangulatokhoz kapcsolhatók, s olyan világképről árulkodnak, aminek az emberi szférán kívül a természet, sőt, az egész kozmikus mindenség is szerves része.” (Mester Yvonne: A „csodás való” Tamási Áron és Federico García Lorca színjátékaiban. Új Írás, 1990. július, 98–107, 105.) Jánosi Zoltán joggal állapítja meg, hogy Tamási és Lorca ugyanazon irodalomsménynek két kimagasló, meglepő párhuzamokat produkáló alkotója: „A hegyektől körbeölelt és egységekre szabdaltszékelyföld és a nagy hegylánctól kettészelt andalúz vidékek arca ebben a közös művészeti világban több mint kétezer kilométer távolságból is egymás arcára néz.” (Jánosi Zoltán: Áron és Federico. Irodalmi Magazin 2017/1, 97–100, 100.)

És most még nem is beszéltünk Tamási mágikus realizmusáról, valóság és mágia/misztika egybemosásáról, amelylyel 30–40 évvel előzi meg Gabriel García Márquez 1967-es *Száz év magányát*, amely a 20. század egész irodalmát a legmélyebben meghatározta. Molnár Vilmos írja a Székely Könyvtár-sorozatban megjelent *Jégtörő Mátyás* ajánlójában: „az

éles szemű Babits veszi észre azt is, hogy minden meseszerűsége ellenére »különös realizmussal dolgozik itt az író«, és hogy »új, különös műfajt« fedez fel a magyar irodalomnak. Ez az új műfaj, amelyet Tamási Áron székely-magyarul a harmincas években egyszer már működésbe hozott, csak később, a hatvanas években fog nevet találni magának világszerte. (A megnevezés létezett már előbb is, de kezdetben csak bizonyos észak-amerikai festők képeire alkalmazták, nem az irodalomra.) Az új irodalmi műfaj felfedezése és elnevezése néhány dél-amerikai író műve alapján, de leginkább Gabriel García Márquez híres regénye, a *Száz év magány* kapcsán fog történni, és úgy hangzik, hogy mágikus realizmus.”

Karinthy elhúzza a száját, Tamási novellával válaszol

Nehogy azt gondoljuk, hogy Tamási művészetét a székelysége és esetleg Erdélyen kívül túlságosan értékelték volna. Karinthy Frigyes, az ünnepeelt pesti író 1930. augusztus 27-ei számában interjút ad a Brassói Lapoknak, ebben az újságíró rákérdez, mit is gondol Erdély új irodalmáról. Azt válaszolja, ez az irodalom „gyermekkori emlékeket ébreszt bennem. Hiszen jó az, ha visszamegyünk, de az ő távolságuk infantil”. Elszigetelődéssel vádolja ezen új erdélyi írókat, s elmondja, név szerint csak keveset ismer, Áprily kitűnő költő.

Tamási felháborodottan válaszol Karinthynek, aki szerinte „Legjobb esetben csak a leírt betűket látja, de a magyar föld porától sohasem dugult be az ő lelki orrlíka. Az erdélyi hegyek között sem fáradozott, még infantil távolságokra sem.” Tamási még pár hónapig fortog magában, aztán megírja a *RENDES FELTÁMADÁST*, amely véleményem szerint a legszebb válasz, amely egy lekezelésre adható.

Ebben ugyanis arról van szó, hogy Énekes bácsi egész életében gürcöl és nyel, a legyet sem bántja, hogy a túlvilágon elnyerje a méltó jutalmát. A feltámadás után viszont meglepődve látja, hogy az angyalok úgy intézik, hogy minden maradjon a régi: „Előbb a püspök urak, a kanonok urak s a nagyvilági urak mennek ki. Mit akar maga kocsis létre? Nem lehet mindjárt az első napon ezt az új világot is fel-forgatni.”

Ez az a pillanat, amikor Énekes Ferenc fellázad:

„– Miért békétlenkedtek? – kérdi tőlük az Úr.

– Azért – feleli az öreg –, mert az angyal a sor végére akart állítani.

– És mért nem akartál odaállni?

– Azért, mert egész földi életemben túrtam és szenvedtem, hogy most boldog lehessenek.

– És a sor végén nem tudsz boldog lenni?

– Nem.

– Miért?

– Azért, mert magam előtt látom azokat, akik egész életükben tolvajok és gonoszok voltak.

Az Isten sajnálkozással néz Énekesre, és megkérdi tőle:

– Minek teremtettelek?

– Jónak és szegénynek.

– Akkor légy jó és szegény, a sor végére állván.”

Ezek után mondja el Énekes Ferenc híres mondását, visszafeküdve a sírba: „Aztán nekünk többet ne trombitáljanak!”

Próbálták ezt a novellát Tamási antiklerikalizmusával vagy ateizmusával magyarázni (abszolút hibásan, hisz Tamási ugyan nem túlságosan szerette a papokat, de az Istenben igenis hitt). De ha nem erről, akkor miről szól a szöveg?

Hát igen, arról a sérelemről, ami Karinthy keresztül a székelységet érte: arról, hogy mi, székelyek feláldozzuk magunkat a magyar haza oltárán, amiért gúny és kacagás a válasz, és azt mondják, fiúk, ti csak álljatok a sor végére, mert az a ti helyetek. És amikor jönne a feltámadás, amikor a székely irodalom kiáramlott és virágba borította Erdélyt, akkor is az a válasz, hogy fiúk, ti csak álljatok a sor végére.

Egy kizsigerelt nép

Hogy nem túlzás egy ilyen interpretáció, azonnal kiderül, ha megnézzük, milyen a székelység helyzete Trianon előtt. 1867-ben megtörténik az unió Erdély és Magyarország között, amitől a székelység joggal várta régi jogainak az osztrák hatalom alatti megnyirbálásának viz-

Bözödi György mindezt úgy foglalja össze, hogy „Az arányosítási törvény gondoskodott arról, hogy a zsellér is bizonyos erdőterületet kapjon, ugyanígy az egykori székely és román jobbágy is, de megfélemezett arról a szabad székelyről, akinek semmi, vagy csak igen kevés vagyona volt.” (Bözödi György: *Székely bánja.* MEFHOSZ Könyvkiadó, Budapest, 1939, 101.) (Értsd: azért nem volt külön vagyona a székelységeen belül a szabad székelynek, mert minden közösségi tulajdonban volt.)

Ahogy az erdő és a föld elveszett, jött a mélyszegénység és a kivándorlás (Amerikába, de ugyanúgy a Regátba – a Román Királyságba – is). Egész falvak indulnak el, Tamási Áron Amerikában például anynyi olthévízivel találkozik, hogy úgy érzi, az egész falu kivándorolt. (*Székelyek közt Amerikában*, 1924) „Az országszerte feltűnést keltett székelyföldi elszegényedés és kivándorlás” (Bözödi 105.) olyan mértékű, hogy azokon már nem tud segíteni az 1902-es székely kongresszus sem.

Ilyen körülmények között jön a világháború és Trianon, ami után már nem ildomos még beszélni sem a magyar adminisztráció alatti székelykizsákmányolásról, hisz ami akkor van (a román adminisztráció), az gazdaságilag legalább olyan rossz, ráadásul extrém nemzeti elnyomással is jár.

Shanatyá Tahpor (TH) – The Horizon dawn of loneliness / Láthatáron a magány – fametszet (70 x 100 cm / 2022)

szacsinalását. Ehelyett olyasmi következik, amire senki sem számított. 1871-ben kiadják az arányosítási törvényt, amely a közösségi erdőbirtokból való részesedést a bárhol található magánbirtok nagyságának az arányában tette lehetővé. A hangsúly a bárholon van, Székelyföldet elpik az igénylők, akik több száz vagy akár több ezer holdnyi magánbirtokkal rendelkeztek valahol az ország vagy a monarchia területén, és kéri a székely erdőt, amely addig székely közösségi birtokban volt. Egyetlen törvény mián a székelyek kezéből kicsúszik megélhetésük legfőbb forrása, az erdő, ami marad, az jóformán semmi: „Csikverebesen jelentkeztek az egykor onnan eredő és most nagybirtokos Bornemissza család örökösei. A törvény előírásai értelmében megkapták Csikverebes közerdőinek 92 százalékát (!), míg a csikverebesi kisgazdák a maradék 8 (nyolc) százalékot osztottak.” (Nagy Benedek: *A vagyonszétválás szétverése a Székelyföldön.* Erdélyi Előretolt Helyőrség, 16. /2019. szeptember/)

Csak egészen halkán szólal meg Tamási, aki azért megemlíti, annak ellenére, hogy a székelységet mindig kihasználták, kizsigerelték, még ezen lepusztult állapotában is „a székely nemzet felemelt szívvel és bátran a vármegyei nyomorgatott magyarság védelmére kelt, habár mások nem védtek soha őt, hanem eszt, erejét és tömegét felhasználták, ahogy felhasználják, fájdalom, jelen időnkben is”. (*Erdély békeségét fog találni*, 1928)

Tamási ezen mondata az egész székely társadalom életérzését közvetíti: azt, hogy minket, székelyeket feláldoztak, kiszípolyoztak, de mi a magyarságot azért is megvédjük.

Foglaljuk hát össze: a *RENDES FELTÁMADÁS* arról szól, hogy van egy nép, a székelység, amely létezése során feláldozza magát a magyarságért (tegyük hozzá, Tamási szellemében is: azért, mert ő maga magyar), és egész létezése során hátraküldik a sor végére. Amikor eljön legalább egy téren – az irodalomban – a feltámadás, akkor újra hátraküldik, ne mind várja a jutalmat...

vers

Gere Nóra Éva

Halálvirágok

Minden vasárnap
megöntözöm a növényeket.
Vajon anyu testében is
így, ilyen konok
csendben
növekedett a rák?
Fikuszok és könnyezőpálmák
sarjadtak szervein,
mint divatos tetoválás
felkarokon és mellék alatt,
csak benne
láthatatlanul
hatoltak a gyökerek
egyre mélyebbre,
hiába próbálták
kimetszeni az orvosok,
mint a fagyöngy,
vagy mint az orchideák,
körülolelték őt,
és nem engedték
el.

Létra

A ruháiból,
melyeket öt éve
nem tudok kidobni,
létrát fonok.
Kikeményítem,
mint dédanyám
a zsebkendőket.
Felér
a legmagasabb fa
tetejéig,
ott fészkel
az én anyám.
Aranytojásai közé
fekszem,
éjjel betakar
a szárnyával,
beszívom a
tömbházerkélyeken
száradt ruhák
illatát.
Reggel kidob
a tojások közül.
Estére visszamászom.

Tinta

Amikor hároméves voltam,
azt írtad
egy képeslapra,
hogyminél tovább
velünk akarsz maradni,
és reméled,
hogymengedni fogjuk neked.
Kire haragudhatok?
Rád, amiért hazudtál?
Magunkra,
mert nem tudtunk
itt tartani?
Vagy a rákra,
mert fekete tintával,
betűről betűre
satírozta ki a szavakat
a levélen,
és kényszerített,
hogyvégignézzük?

Lajtos Nóra

Babonák

Felszedték a macskaköveket a sétányon.
Csak nosztalgiaiból hagytak meg egy sávot
a járda közepén. Már hiányoznak, pedig
hányszor akartam kitörni a bokám miattuk.
Rajtuk sétálva Krúdy nyomába eredtem mindig,
elképzeltem, amint a Kéhliben felteszi kalapját
a fogásra, miután ő is végig koptatta cipője
talpát az óbudai macskaköveken. Szindbád
egyszer a nyomomba eredt, csak az árnyékát
láttam, féltem tőle, mi lesz, ha utolér. Aztán
sose ért be, nem mertem hátranézni, mert
féltem, én is sóbálvánnyá változom. Minden
babonaságom egy időben ebben merült ki.
Meg abban, ahogy megyek a járdán, és nem
léphetek vonalra, ha úgy jön ki a lépés, hogy
rálépek, akkor azt képzelem, még aznap
meghalok. Halat olvastottam ki, paprikás
lisztben fogom kisütöni, lehet, hogy egy
szálka akad majd a torkomon, ilyenekre
gondolok. Amikor vizet kortyolok, mindig
csak ötöt nyelek: Atya, Fiú, Szentlélek,
Nevében, Ámen. És mindig ötig számolok
pánikrohamkor, amikor mélylégzőskor
levegőt szívok be és levegőt fújok ki.
Hat egységre kellene, az a szabályos, azt
mondta a pszichiáterem, de nekem fontos
az atyafiúszentléleknevébenámen. Naponta
ötvenszer biztosan elismétlem, mintha ezen
múlna a feloldozásom majd odaát. Tudom,
esztelen babonaság az egész, amit művelek.
Mostanában mindig, amikor a halálra gondolok,
egy fekete zsákkal a kezemben jelenek meg a
pályaudvaron. A sínek közé megyek, magamra
húzom a zsákot, hogy ne kelljen látnom a vonatot.
Ilyen marhaság is csak nekem juthat eszembe,
majd gondolatban fölkelek a sínekről, hazamegyek,
nem lépek vonalra, macskaköveken bukdácsolok,
kinyitom a vízcsapot, s az atyafiúszentléleknevébenámenre
megmosom a kezemet, hogy össze tudjam tenni
őket. Két ima között látom, amint fehér pillangók repülnek
ki tenyereim közül, s lehúzzák rólam a fekete zsákot.
Én pedig hátra fordulok, Szindbád ölébe vesz, áttemel
a síneken, majd a Kéhliben kalapját a fejembe nyomja,
és sietve eltűnik a Mókus utcai macskaköveken.

Amíg meg nem halunk végképp

Úgy peregnek le a percek,
morzsolódunk mi is velük együtt,
mert ami már egyszer körbefutott,
az olyan, mintha nyakunkon feszülne
a hurok, hiszen visszatérve a perc már
nem az a perc többé, hanem az odaátról
számláló valakié, mert ketten számolják,
már rájöttem, a percek: egyiket innen,
hogytudjam, mikor kell kelni, szeretni,
aludni menni, a másikat meg odaátról
méri, a Párkának mikor kell fonni,
gombolyítani, elvágni...tulajdonképpen
jó ez a kettős időszámítás, s pláne az, hogy
egyik sem tud a másikról, csak egyfelé ketyeg
és szövődik, mint minden normális narratíva;
csak azt lehetne-e olykor sejteni, hogy meddig
nem késő felkelni, s nem késő szeretni, majd
aludni menni, mert ez odaát egyáltalán nem
mindegy, csak ideát rapszodikus. Elketyegünk
lassan, (ki máris), elbimbamozzuk még utoljára
a delet, de csak azért, hogy így legyünk teljesek,
csak a fonalszálainkat próbálnánk reménytelenül
összekötözgetni, de amit Morte kettévágott, abból
már nem lesz csipkemellény – *virágok csendjét
hallgatjuk együtt...* amíg meg nem halunk végképp.

Szilágyi Ferenc Hubart

Esőcsepp a pókfonálon

Talán mítosz, talán mese,
vágy koholta színes álom,
de nem igaz a fele se –
esőcsepp a pókfonálon!

A Nagy Isten bottal nem ver,
mondvacsinált teóriák
mentén szédeleg az ember
– régen beteg ez a világ!

Nosza, kapd be: mézesmadzag!
Nem úszod meg, hidd el, te se!
Hogy ne nyomozz, elaltatnak,
ehhez kell a balga mese!

Amíg alszol, fáma éled:
összeesküvéselmélet!

„Az Értől az Oceánig”

Kis sajka ring az Ér vizén,
a róna lópja rém sivar;
kalóz leszek, de még idén –
egy álom újra élni vár.

Az óceán – de messze még,
a csónakom ma arra tart,
a lázam est tüzeben ég,
de új kalandra vár a part!

A szél süvít, kemény a pad,
lapátra hát, öreg betyár!
A sár piócaként tapad,
s a csábutak szirénje vár.

A gólya messze költözött,
halott sirályok árnya leng.
Aranyakál a nád között,
a víz fölött lidérc dereng.

Evezz, ameddig van remény,
a terv merész, a cél nemes,
a küzdelem konok, kemény,
kikötni még nem érdemes!

Vigaszkereső

Goromba hang? Igen, tudom, mi az –
tüzed fölött sikongva táncolok.
Tied csupán a nyugtató vigasz,
oszd meg velem, nem köt le más dolog.

Csalárd a szó! De sokszor cselet vetett,
s nem engedett a balga szenvedés,
ám felvidít szelíd tekinteted,
az özikés, amely szívembe vés,

s kitárt karod, mely olykor átölel,
hogyégek, ó, a mámor szent tüzén,
de szád szaván az alvilág jön el,
korom leszek, gyehennafényű szén.

Kegyetlen búcsú

(Hamlet Oféliához)

Nebántsvirág, hozzád se érek én,
de lám, tekintetemtől is remegsz!
Te szép meséken és avított regén
nevelkedett leány, kitér e rex,
ha zsenge szíved ócska jégverem,
s vakablakában jégvirág terem.

Csokorba kösd, amíg feloldalok,
őrizze más fagyos virágodat
– talán egy ős, derék herold alak –,
ha már kidobni túl nagy áldozat.
A múltidő feledhető dolog,
ne bántson hát, ha rád se gondolok!

DÉMENOTAR (RÉSZLET)

Rázkódott a föld.

– Eh, bolondul a behemót – mondta Bányász. – De ne féljenek. Ide bejönni nem tud. Öreg ez a ház, s akik építették, azok minden gerendájába varázsigt szöttek bele. Nem is szög, vas tartja össze a házat, hanem a varázsige. Ezt mondja a legenda.

– De ki ez a behemót? – kérdezte Laura.

– Mondják, réges-régen, amikor még az időt sem számolták, vadász volt. Ismerte a vadak helyét, mindig gazdag zsákmánnyal tért haza, olyan sok felesleggel, hogy ingyen osztogatta a környéken. Bizony szerette az állati vért. Idővel oly sok vadat ölt, hogy a hajtásra, nyúzásra, feldarabolásra embereket vett fel, s akkor már gabonát kért a húsért. Morgolódtak az emberek, de megfizették, mert az olcsó hús miatt állatokat már nem tartottak. Amikor fogyni kezdett a vad a közelben, egyre nagyobb távolságokat kellett bejárnia a vadásznak. De ez csak szította szenvedélyét, s mert ereiben egyre erősebben lángolt az ölés utáni vágy, csapatai egyre nőttek, hogy már hadseregnek is beillettek. Megtörtént, hogy a szomszédos országok területére is átcsaptak a vadakért, azok uralkodói ezt persze nem nézték jó szemmel. Hát ütköztek a hadak, és a vadász mindig győztesen került ki a csatákból. Vészesen kapott az emberek hajtására is, vadak mellett már emberekre is vadászott, mondják, egész gyűjteménye volt az olyan koponyákból, melyeket ritkának, szépnek, különlegesnek talált. Már egész népek tartoztak hatalmába, de ő igazából nem is uralkodott, csak vadászott, megbízottjai gondoskodtak arról, hogy törvény legyen hatalmas országában. Végül amikor a föld minden sarkába eljutott, kését már minden vadba belemártotta, kétségbeesés fogta el. „Mire való az életem, ha újabb vadat nem találok?“, kesergett egy hatalmas hegy lábánál.

Ebben a pillanatban egy gyerek kacagását hallotta. Felnézett, de senkit sem látott. „Merre vagy?“, kiáltotta. „Merre vagy?!“, kiáltotta egyre, és nekiindult a hegynek. Napokig mászott egyre feljebb, feljebb, alig kapott levegőt, nem evett, nem ivott, de fáradtságot nem érzett. „Merre vagy?“, kiáltotta egyre, „te, aki ki mersz nevetni engem!“. Évszázadok teltek el mászása közben, keresztül-kasul járta a hatalmas hegyet, s bár olykor hallotta a gyerek nevetését, nem bírta a nyomára bukkanni. Egy reggel aztán, mikor szakálla már térdéig ért, haja a derekáig, ruhái leszakadtak róla, és állati bőrrökkel pótolta azokat, amikor már mozdulni is alig bírta, kis szöke

gyerek állt eléje, és ezt kérdezte tőle: „*vadász, hatalmas vadász, mit keresel a föld felszínén? Ölted már minden vadját, emberét, nincs számodra itt semmi új. Menj hát a tengerbe, vadász, melynek mélyén soha nem láttott szörnyek vívnak ember számára elképzelhetetlen csatákat, ahol fegyveredhez méltó áldozatokat találsz*“. „*Butaságokat beszélsz*“, fortyant fel a vadász, „*hiszen mozdulni sem bírok, elszívta minden erőmet*“. Nevetett a gyerek: „*nem leszek a tróféád, vadász, nem is lehetek. Fogd meg a Nap sugarait, kösd kérébe, akkor tudsz elragadni engemet. Parancsold meg a tengernek, hogy váljon ketté, s ha képes leszel erre, akkor tudsz elragadni engem. Egyszerre tekints minden kút fenekére holdfényes éjjelen, lásd a Hold fénye mellett a csillagokat is csillogni a mélyben, merd ki e fényt, csak akkor tudsz elragadni engem. Bölcsőmet a Nap ringatta, mert születtem Holdanya halhatatlan lányától, aki szerelmes lett apámba, ezért elveszítette halhatatlanságát, apám dalnok volt, s mikor megölted, megszabadultak tőled az emberek, mert aki az ő dalait énekl, nem retteg, fél, nem gyilkol, hanem teremt. Azt mondd, elvettem az erődöt, vadász, hát tudd, nem én vettem el, önként adta, nem azért sírtál keservesen, mert nincs már vad, mibe késed márthatnád, hanem mert nincs szükség rád*“. És a gyermek ahogy e szavakat mondta, sudár ifjúvá változott, intett kezével, mire a láthatárról elkotródtak a felhők, melegen ragyogott a Nap, és melegedni kezdett a vadász, megfáradt szemei visszanyerték élességüket, izmai egyre ruganyosabbak lettek.

„*Nézd vadász, nélküled mire jutottak az emberek*“, mutatta a Holdanya lányának gyermeke a szép városokat, a gondosan megművelt földeket, az állatok csordáit.

„*Soha nem érdekelt az emberek*“, vonta meg a vállát a vadász. Megmarkolta hatalmas kését, de a következő pillanatban jajgatva ejtette el az izzó vasat.

„*Nézd vadász, milyen boldogok az emberek*“, mondta a Holdanya lányának gyermeke, és intésére közeledett a horizont, és látszott, ahogy a mezőkön gyerekek szaladgálnak, fiatal párok szerelmeskednek, öregek pipáznak az ajtóknak, anyókák gyúrják a kenyeret.

„*Soha nem érdekelt az emberek*“, vonta meg a vállát a vadász. Lándzsája után nyúlt, de a következő pillanatban jajgatva ejtette el az izzó nyelet.

„*Miért nem mégy a tengerbe, vadász? Ott lehülnek a fegyvereid*“. „*Ember nem tud víz alatt lélegezni*“.

Holdanya lányának fia odalépett a vadászhoz, megérintette a nyakát, mire mindkét oldalán kopolyúk tűntek fel.

„*Most már a levegőn nem tudsz lélegezni, vadász*“.

És a vadász fuldokolni kezdett. Holdanya lányának fia könnyedén felemelte, a hegyről fegyvereivel együtt a folyóba dobta. A gyors folyó belekapaszkodott a testébe, s a tenger felé rohant vele. Egyszerre ott találta magát a tenger fenekén. Áthatolhatatlan sötétség vette körül, de amikor elővette fegyvereit, azok világítani kezdtek. Soha nem látott világ derült fel előtte, olyan teremtmények,

rást, csermelyt, patakot, folyót, tengerszemet, tengert, óceánt. Halálos ölelésben húzott a vízbe állatokat, embereket, ha valahol mérges gázra lelt, kiszabadította, hogy amikor élők haladnak el a közelben, elpusztuljanak. Az idő aztán kifogott rajta, mindinkább elfáradt, évekig csak hevert titkos barlangjaiban, s ki tudja, talán a felszínre vágyott, vagy az elmúlásra. Aztán egy nap, amikor újfent keserűség járta át alig dobbanó szívét, megjelent barlangjában az ifjú.

„*Elég volt, vadász?*“, kérdezte, és leült a barlang egyik padkát formáló kövére.

Emrah Sezer (TR) – Sinirli Leopard – fametszet (93 x 72 cm / 2019)

melyek láttán azonnal megfélekedett a felszíni világról, ereiben ismét lobogott az ölés szenvedélye. Víz alatti barlangokban lakott, oda hurcolta prédáit, épített koponyákból, gerincekből, porcokból trófeahalmazokat, halmozta fel a tenger kincseit, igazgyöngyöket, elsüllyedt hajók aranyát, amforáit. Az idő teltével teste megváltozott, lábai uszonyokká alakultak, ujjai között hártya nőtt, nem volt nála gyorsabb fenevad a vizek világában. Holdtalan éjszakákon, amikor a tenger visszatükrözte a csillagok csöndes fényét, a part közelébe merészkedett, mert az emberek vadászataról most sem mondott le. Ha a parton nem talált áldozatot, akkor dühödten vetette magát a vízbe, lékelte meg az első útjába kerülő hajót, pusztította el a rajta utazókat.

Évezredek teltek el, ez idő alatt felfedezte a járatokat, melyek összekötnek minden for-

„*Soha nem lesz elég*“, döntött volna el a vadász, de hangja alig volt hallható.

„*Túléltek a vadak és az emberek*“.

„*Láttam vadat épp eleget, és láttam, milyen az ember, amikor vad*“.

Holdanya leányának fia elgondolkodott.

„*Igazad van vadász. Vad lett az ember, mohó, tudatlan. Nem örül a falat kenyérnek, az egész tábla kell neki, igaz, le sem aratná, mégis elvárja, hogy szájába hordják az egészséget. Mégis külön, mint te*“.

„*Mitől lenne külön?*“, kérdezte a vadász. „*Te beszélsz róluk, mikor halhatatlan vagy, holott anyád feladta halhatatlanságát, hogy halandóval lehessen. Ők ismerik a halált, az elmúlást, annak érthetlenségét. Hát hallgass el, Holdanya leányának fia, s használd arra a csöndet, hogy meghallgasd a haladoklók gyötrelmének hangjait*“.

Holdanya leányának fia

Miklóssi Szabó István

megrázta a fejét, majd elmosolyodott:

„*Bolondokat beszélsz, vadász. Én is csak addig élek, amíg az apám dalai, melyeket ha énekel valaki, nem retteg, nem fél, nem gyilkol, hanem teremt*“.

„*Eljön majd az idő, amikor már nem énekl az emberek*“, mondta a vadász.

„*Övék ez a világ, azt tesznek vele, amit akarnak, vadász*“.

„*A halálozról beszéltem, ostoba*“, morogta a vadász.

Holdanya leányának fia kacagott.

„*Meg akarsz halni, vadász? Te, aki annyi élnek voltál a kaszása, te nem akarsz meghalni?*“

Nagyot dobbant a vadász szíve.

Körülöttük a sötétben vak, lústa halak úszkáltak, a barlangban nem volt más fényforrás, mint a vadász fegyvereinek egyre halványuló pislógása.

„*Egyszer mindenkinek meg kell halnia*“, mondta aztán a vadász.

„*Kössünk alkut, vadász. Ha azon a hegyen, melyen engem vadásztál, képes leszel fölépíteni egy házat, átengedlek a Halálnak. Többé nem rejtelek előle tengerek, barlangok mélyére, vonom ködbe a hegyek csúcsait, hogy ne találjon*“.

E szavakra a vadász szíve egyre gyorsabban dobogott.

„*A legnagyobb szörnyeteg, a legnagyobb vad, vadász. Gondold el, maga a Halál. Lehet, hogy legyőzöd*“.

Ököibe szorult a vadász keze, ereiben fellángolt a szenvedély.

„*Akarom*“, mondta, és hangjára elriadtak a halak.

„*Akarom*“, ismételte, és hangjára repedezni kezdtek a barlang falai.

„*Akarom*“, hangzott el harmadszor is, mire a tengerfenékről láva buggyant elő, rohant a felszínre iszonyatos gyorsasággal. Holdanya leányának fia megérintette a vadász nyakát, mire eltűntek onnan a kopolyúk.

– Láván emelkedtek a magasba, aztán Holdanya leányának fia a Nap sugarain röpülve hozta ide a vadászt – verte ki a pipáját az öreg Bányász. – Majd letette a csúcsra, a közelben kijelölte a ház helyét. Azóta is egyre hordja a köveket, tördeli a fákat, de hiába, nem épül fel az a ház soha. Hiába rakja a falakat, azok leomlanak; oly hosszú ideje építi már, hogy keze olyanná vált, mint a fa, törzse akár a kő, léptei alatt remeg a szikla, agya elködösödött. Ki tudja, talán a Halálnak sem kell – sem neki a Halál.

– És Holdanya leányának fiával mi lett?

– Senki sem tudja. Bár úgy sejtem, köztünk van, csak éppen ezernyi formát öltött, ezernyi alakot. Egyszer levegő, máskor tűz, vagy föld, víz.

AZ EMLÉKEZET MÉRGE

Mirtse Zsuzsa

A volt szeretőmről még nem beszéltem. Igen, volt egy állandó szeretőm is. Illetve: hol volt, hol nem. Félévenként menetrendszerűen kirúgott engem, mert nem akartam feleségül venni. Mondtam neki: Juli, nem is vehetnélek el, hiszen van feleségem, ahogy neked is van még férjed. Erre a mondatra mindig felhúzta magát, hogy ő már nem lakik a férjével, csak a papír köti őket össze, lehordott minden szarnak, végül kirúgott. Olyankor hetekig nem volt. Hogy a fal adja nekem a másikat. Hogy jobb belátásra térjek. Jobb belátásra nem tértem, viszont újabb szokásom alakult ki, aminek nem örültem: ezekben a kényszerből született szünetekben azonnal felszedtem egy újabb nőt. Pontosabban: hagytam, hogy lenyúljanak. Tévéből, rádióból, titkárságról, olvasótalálkozóról – ahol jártam éppen, onnan. Nem lett volna ez baj, ha utána szépen elillantak volna. De a szívósabbja meg akart maradni. Telefonálgattak, írtak, számonkértek, holott közben én már kibékültem Júliával. Mert mindig ezt tettük: egy-két hét múlva kibékültünk. Én visszakullogtam – folyamatosan apadó kedvvel –, ő pedig visszafogadott. Egy idő után már egyre kevésbé tudtam, hogy miért békültem ki Júliával újra és újra, miért hátráltam vissza hozzá. Talán a teste miatt, és mert nagyon akart engem. Sajnos nemcsak órákra, hanem teljesen. Amit én nem tudtam – és nem is akartam megadni neki. Nekem ez éppen így volt jó, neki nem annyira. Egyáltalán nem. Tudtam, hogy kegyetlenség, amit teszek, de nem voltam képes lemondani róla. Inkább türelmesen viseltem a zsörtölődéseit, a felhúzott orrokat, veszekedéseket, a kielezített helyzeteket, nem hagytam el ezek miatt, ha egyre jobban terheltek velük, akkor sem. Ő dobott ki mindig, nevelési szándékkal. Pedig nyílt kártyákkal játszottam. Megmondtam neki, hogy ezen a helyzeten nem tudok változtatni, ha így nem jó neki, hagyjon el végleg. Ha már ott sem voltam elég jó, ahová menekültem, ahol megnyugodni vágytam, megette a fene az egészet. Mégis, mindig folytattuk. Talán azért, mert mindkettőnknek szüksége volt az állandóságra, ha viszonylagos, akkor is. Pedig jobb lett volna neki, ha nem fogadott volna újra és újra vissza. Talán talált volna még egy rendes embert. Olyat érdemelt. Más oldalán kiteljesedhetett volna – mi nem voltunk egymáshoz való. Őt a felszín kötötte le, engem pedig az, ami alatta van. Ehhez képest egészen testes idő gyűlt fel mögöttünk. Úgy békültünk ki, hogy szeretkeztünk, mintha mi sem

történt volna. Amikor hazaindultam, az ajtóból kutyaszemekkel nézett rám. Próbáltam kerülni ilyenkor a tekintetét.

Pedig jól indult, nagy szerelemnek képzeltem. Tetszett a nő, és odavolt értem. Érte is odavoltak sokan, ez is imponált. Neki pedig az, hogy író vagyok, és nem mérnök vagy gazdasági szakember. Gátlástalanul rabolt le engem, amikor kinézett magának, s már a legeslegelején meg volt arról győződve, hogy előbb-utóbb elválok úgyis majd miatta. Nem tudta, hogy ez bennem nem ilyen egyszerűen zajlik. Pontosabban: nem megy. A kötődésnek sokféle rétege van – a szellemi kötődés, a házamhoz való kötődés erősebb volt, mint a testkötődés. Úgy voltam vele, tart, ameddig tart, ha nem megy tovább, majd lesz másik helyette. Bár a gondolatba is belehaltam, de ez a belehalás túlélhető. Ha kismizem magam, az nem.

Hamar kialakult a Júlia-menetrend: ha csak megtehettem, nála zártam a napomat, de úgy, hogy azért hatra, vacsorára otthon lehessenek. A béke kedvéért kétszer vacsoráztam éveken keresztül. Juli szeretett és tudott is főzni. Természetesen én álltam a költségeit. Egy könnyű leves Júliánál, rizottó otthon. Mondjuk. Hamar felszedtem öt kilót. De volt, hogy felhívtam reggel a feleségemet, hogy ne főzzön, mert munkavacsorám lesz Bélával, Sándorral – nem mindig ment a duplázás, és elhízni sem akartam. Megesett, hogy kifejezetten örültem, amikor kirúgtak, mert akkor visszanyertem a versenysúlyomat. Azt elég hamar megéreztem, hogy Júliától nem lesz egyszerű megválnom, és csak akkor fog sikerülni, ha lesz egy újabb inda, amelyben megkapaszkodhatom, akihez menekülhetek. Ahhoz, aki szintén menekülni akar – talán éppen maga elől. Ilyet még nem találtam.

Juli baráti köre szemet hunyt afölött, hogy házas vagyok. Vagy legalábbis nem tették szóvá, amikor születésnapot rendezett magának, vagy egyéb összejövetelt. Saját papucsom is volt nála, ez azért jelent valamit. Kétklaci életet éltem.

Amikor megörököltem a Sára néni-féle lakást, Júlia is szorongani kezdett. Hogy veszít az értékéből a szememben. Hogy már nem fog kelleni nekem, mert van saját háterem, odúm, ahová azt viszek, akit akarok. Tévedett. Oda nem jöhetett senki sem. Pedig volt tágas hálószoba, kényelmes nappali. A harmadik szobában azokat a bútorokat tartottam, amelyeket nem volt szívem eladni, hiszen az örökségem részét képezték.

A két nő (Krisztina és Júlia) természetesen gyűlölte egy-

mást. Júlia Krisztinát azért, mert megtudta, hogy a feleségemmel valamennyi testi kapcsolatom megmaradt. Hébe-hóba csak, de akkor is. Krisztina Júliát azért, mert élt.

A legrosszabb ebben az volt, hogy mindkét irányból csapkodták az ajtókat. Ők utálták egymást, mégis nekem kellett elviselnem a folyamatos hadjárataikat. Az íráshoz csendre, nyugalomra volt szükségem. Nem értették meg.

Hogy egyik nő se rágja a fülemet, és Sára néni lakása se álljon üresen, végül is kiadtam. A pénzt nem raktam be a közösbe, az az én pénzem volt. A feleségem ezt nem nézte jó szemmel, de kevés dologhoz ragaszkodtam annyira, mint ehhez a döntésemhez. Mondtam neki, hogy úgy fogja fel ezt, mint egy nagybacska zsebpénzt – amit el is vertem hónapról hónapra. Amióta Júlia megjelent az életemben, leginkább rá költöttem.

Júlia azt mondta egyszer, hogy én őt sem szerettem soha igazán, csak magamat szerettem, a saját élvezeteimet hajkurásztam. Ebben valószínűleg igaza volt. De nem teljesen. Támogattam, ahogyan csak tudtam. Én így tudtam kifejezni a gondoskodásomat felé. Fizettem a változatos ötleteit, amikor nem nagyon akadt munkája, a gyógyszerit és az ellátását is. Jó szekrényt, komódot vásároltam neki a szörnyű, fehér, laminált bútorlapból tervezett szekrénysora helyett. De azt ne nézzem le, azt maga tervezte meg, nem volt az rossz, és praktikus darab. Akkor sem ért semmit. Amit tőlem kapott, annak értéke, múltja volt. És szerettem jó helyre akasztani a kabátomat, amikor nála voltam. Kapott tőlem öltözőasztalt, ezüst cukortartót, és még sok egyéb dolgot. Nem számoltam, nem azért tettem. De valóban a testét tudtam szeretni leginkább. Mégis, hiába bújtam bele, nem éreztem meg őt úgy, ahogy kellett volna. Vendég maradtam mindig nála – és ő sem tudott felinni engem.

Akit szeretünk, azt például nem rúgjuk ki rendszeresen. Nem kérünk szünetet, gondolkodási időt. Semmilyen megfontolásból. A játszózás elől előbb-utóbb menekülni kezd az ember.

A saját társam voltam hát leginkább, és a farkam hívószavára hallgattam.

Évekkel később is álmodtam még vele. Az emlékezet mérge itatta át ezeket az álmokat. Menekültem előle, ő pedig kergetett.

(Az alkotó a mű megírásának idején a Magyar Művészeti Akadémia irodalmi tagozati ösztöndíjasa volt.)

Daniela Sobetchi (IT) – Autoritratto / Önarckép – vegyes technika (19,5 x 29,5 cm / 2020)

vers

Szente B. Levente

a sárgaház folyosóján

egy hete nem alszom
idebenn
nem köszön rám senki

anya és apa kézen fogva
minden álmomban
arcukon mosollyal
tétován távolodnak

képlékeny lettem
akár a felhők

mennyi madár
mindenütt rovarok

falak füle nélkül
lábatlankodom

neked tudnod kéne
neked mindig tudnod kell
ami marad
azon kívül osztozunk

többször megszámlolom ujjaim
amikor a tizedikhez érek
mindig összezavarodom

fű és fa és virág a testem

Keszthelyi György
A fagyalt babérlevele
– *c'est la langue* –

A nyáláshoz érteni kell,
a fagyalt mőtárgy,
alkotás, a tűz cáfolata.
A hideg angyalok, a nyár megváltói
automatica kiszolgáltnak,
tankönyvekben nem szerepelnek,
de még a hónap szerzői között sem,
holott az ostya és a krém harmóniája
egy lírai születés, halál.

A nyálás művészet,
katarzisz, még az asztal alatt is,
a fagyalt elolvad a nyelved hegyén,
közben megülheted az időt,
vagy az idő nyergel fel téged,
kettőtök között egy harmadik ló
szénaföldön fog nyírteni,
míg valahányadik befutóként
lábad közé hull egy online babérlevél.

Kölcsönbe véve

Voltak itt tornyok, koldusok,
egy öreg központ, bohókás bolondok,
levitézlett ökölvívók
olcsó rumba fojtott horogütései,
aztán ne feledd, hogy a konyhabútort
részletre vetted és elég snájdig voltál,
a munkáslányok a húsodért szerettek.

Csónakok voltak és evezők,
fekete hattyú a kis szigeten,
jeges telek és a meleg sörök villamosa
vitt körbe a kihalt városban,
míg az darabjaira hullott szanaszét.
Szívtad a kapadohányt, öcsém,
kátránypapírban éjszakáztál.

Volt itt vágóhíd, panoptikum,
kölcsonbe vettek, leigazoltak,
vissza nem adtak azóta sem,
pedig a lakkozott doboznak ára van.
A muskátli emlék, nosztalgia,
ugyanúgy a letaglózott marha
párolgó vére, rángatózó lába.

A Loire menti kastélyok egyikében
húzod meg magad, ha félrebeszélés
és olykor még mindig látod a sirályokat.
Később paplant viszel az utca emberének,
noha így, kölcsonbe véve
ő sem bírhatja sokáig, kipurcantja
a tulajdonjog s az epilepszia.

Ugyan már, enyhe kis kötetlenség,
a buggyant titkár nő piros garbóban
rózsaszín mignonok között viháncol.
Te meg a harmadikról ereszkedtél a föld alá,
vágd már le azt a régi fejet, dobd el,
holnap majd mást ültetnek helyébe.
A gyógyszereket pont reggel nyolckor osztják.

Ó, A TABLÓ!*

Szakács István Péter

Hölgyeim és uraim, ez itt a tabló! A *Szent Ignác Római Kath. Főgimnázium* ez évi tablója. Kérem, jöjjenek közelebb hozzám! Csodálják meg! Ne a végzős diákokat bámulják! Rajtuk nincs mit csodálni. Ők csak epizódszereplők, évenként cserélődnek. A csodálat minket, tanárokat illet. Látják, itt vagyunk mind a tablón, kivéve azokat, akiket lefelejtettek róla. Minket a város patinás főutcájában állítottak ki, hol éjszaka is csábító fényben tündökölhetünk, mint az amszterdami bordélynegyed kirakati kurvái. Ha tudnák, mennyi fáradtsággal, önsanyargatással, keserves kinnal járt, hogy felragasztassanak erre az idézetekkel kidekorált furnérlemeze, simán le is borulnának előttünk, mint buzgó zárándokok a vértanúk ereklyéi előtt. Mert az idő vasfoga minket, tanárokat sem kímél. A katedrán eltöltött, hosszú éveket a külsőnk jócskán megsínylette, s ezt bizony felettébb nehéz korrigálni. Mi azonban mindent megteszünk ennek érdekében, mert létünk értelmét ezekben a fényképekben találtuk meg.

Amint a tanári hirdetőablóján megjelenik, hogy a következő héttől lehet a fényképészhez menni, kitör a pánik. A kolleginák szörnyülködve számolgtatják tavaly óta megszaporodott ráncaikat. A kollegák komoran tapogatták rohamosan magasodó homlokukat, melynek nyugtalanító mivoltát pofaszőrzetük tervszerű tenyésztésével sem képesek ellensúlyozni. Nosza, irány az internet csodaszerekkel kecsgetető világa! Nem számít, hogy mennyibe kerülnek. Hogy kiürül a családi kassza. Hogy zaciba jut a nagy tizenkét személyes, ezüst evőeszközkészlete. Csak tűnjenek el azok a ronda ráncok, s legyen az arc harmatosan üde, a haj pedig sűrű és fénylő, mint a számítógép vagy okostelefon képernyőjéről biztatóan mosolygó tinimodelleké! Persze akadnak köztünk öntudatos lokálpatrióták is, akik nem kérnek a globalizmus szemfényvesztő praktikáiból. Ők az originál népi hagyományok mágikus hatásában hisznek. Űkanyáik fiatalító receptjeiben, a gyógynövényboltok natúr kínálatában, a vajákos asszonyok ráolvasásaiban. A radikális beavatkozásokért azonban, mint amilyen a zsírleszívás, az arc átszabása, a toka eltüntetése, az idő szűkös volta miatt ajánlatos egy virtuóz plasztikai sebészhez fordulni.

A felkészülés következő szakasza a fényképezkedés előtti délelőtt. Ilyenkor jó előre be kell jelentkezni a borbélyhoz, fodrászhoz, kozmetikushoz, mert ezen a napon más tanintézetek hasonló problémákkal küszködő pedagógusai is megrohamozhatják őket. Ott aztán a szépségipari szakmunkások elvégzik

rajtunk a végső simításokat. Aztán mehetünk a város neves fotográfusának műhelyébe. Lehetőleg gépkocsin, mert a szeszélyes légmozgás vagy egy magasról leszaró madár tönkretetheti a világ nyolcadik csodájaként pompázó hajkölteményünket. Arról nem is beszélve, hogy egy váratlan zápor pillanatok alatt lemossa a hosszadalmas munkával felvitt sminket, s a póru jár alany úgy fog kinézni, mint egy vámpírfilm áldozata vérvétel után.

A fényképész rendező és pszichiáter is egy személyben. Leültet, felállít, újra leültet. Aztán felgyújtja a nagy teljesítményű lámpákat. A fény elvakít, már csak a Mester eligazító hangját érzékeljük. Tartsa fel a fejét, hajtsa lennebb, forduljon oldalt, forduljon szembe, egyenesedjen ki, hajoljon egy picit előre, egy hangyányit hátra. Így, most ne mozduljon! Szent Péter instrualhatja így a Mennysorság kapujában a szentséges színe előtt tébláboló lelkeket. A sokadik próbálkozás után a Mester végre elégedetten fölsóhajt. Ez az! Most pedig, drága tanárnő, tisztelt tanár úr, gondoljon valami pozitív dologra! Ezt már pszichiáterként mondja. Mert még egy pedagógusnak is lehetnek pozitív gondolatai, bár erről gyakran ő maga sem tud. Na, ezt kell megtalálni! A fényképezőgépet csak akkor kattant, ha ez a gondolat az arckifejezésünkben tükröződik. Ez sokszor órákig is eltarthat. Van, amikor hajnalig. Ha azonban megjelenik az arcunkon, ideig-óráig ott is ragadhat, mint gyanútlan légy a rossz minőségű légyapíron. Ezzel magyarázható, hogy még napokkal a fényképészeti szeánsz után is önfeledten vigyorgunk az igazgató cseszegetéseire.

A jól megérdemelt parádézás után a tablót a patinás főutca elit üzletének kirakatából visszaviszik az iskolába. Felakasztják a tanári mellé, az előző évi helyére. A diákok a tanárok és tanárnők neveit eltakarva a *Ki kicsoda ezen a képen?* társasjátékot szokták játszani előtte. A nyertes az, aki a legtöbb képet tudja beazonosítani. Mondanom sem kell, hogy kurvára nehéz a sztárfotók alapján az elnyűtt arcokra, a kopaszodó fejekre ráismerni. A tabló a következő évben továbbvándorol, évről évre egyre messzebb, míg végső nyughelyére, egy sötét, egérszagú, földszinti helyiségbe, a tablótetemőbe nem kerül. Sic transit gloria mundi.¹

* *A Tanár vagyok, kérem ciklusból*

¹ *Így múlik el a világ dicsősége. (latin)*

HARC A MAGYAR TANSZÉKEKÉRT ÉS KAROKÉRT* (II.)

B. Tóth László

– beszélgetés Bakk Miklós politológussal –

Múlt lapszámunkban Bakk Miklós (aki 2004–2012 között tagozatvezetőként dolgozott a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Politikatudományi Tanszéke magyar tagozatán) a magyar tanszékek és karok létrehozásáért folytatott küzdelem körülbelül 2006-ig tartó eseményeit idézte fel. Most innen folytatjuk a beszélgetést.

– A magyar oktatói karon belül mindenképpen kialakult egy megosztottság, és ennek okai, megfigyeléseim szerint, többértékűek voltak. Először volt egy közvetlen – nevezzük így – érdek- és beágyazottság-viszony. Azok az oktatók, akik régóta beépültek az egyetemi struktúrába, és ott elértek bizonyos pozíciókat, általában óvatosabbak voltak. De ez nem volt feltétlenül meghatározó. Ha ellenpéldát kellene mondanom, akkor a nyelvészprofesszor Péntek János magatartását hoznám fel, aki minden helyzetben számomra világosan és határozottan képviselte az önálló magyar karokra vonatkozó tervet. Ugyanakkor a másik, ezzel ellentétes példa Szamosközi István pszichológia-professzoré, aki viszont – Andrei Marga személyes barátjaként is – a rektor eszközeként mutatkozott meg a magyar oktatói karban. Kása Zoltán visszaemlékezéseiből tudunk arról is, hogy a Bolyai Kezdeményező Bizottság kolozsvári tüntetését – melyet 2005 októberében szerveztek az egyetem főépülete előtt – a rektor úgy ellensúlyozta, hogy megszavaztatott egy tiltakozó közleményt, amely elítéli a BKB „szeparatista törekvéseit”. Ezt a közleményt a különböző karok képviselőitől jelen levő, tisztségeket viselő oktatók meg is szavazták, köztük öt magyar kolléga is. Egyetlen ellenszavazat volt, Kása Zoltáné, aki akkor a Matematika és Informatika Kar dékánhelyettese volt.

A Bolyai Kezdeményező Bizottság „szükséges” elítélésének a gondolata később is felmerült az egyetem magyar tagozatának vezetőtanácsában, amelyben én is jelen voltam mint a politikatudományi tanszék magyar tagozatának – „vonalának” – a vezetője. Ezt én mindig elleneztem, de mások is, és erre már nem is került sor. A magyar tagozat vezetőtanácsának utolsó, Bolyai Kezdeményező Bizottsággal kapcsolatos határozata az volt, amit én javasoltam. Éspedig hogy kerítsünk sort egy közös megbeszélésre a BKB és a magyar tagozat vezetősége között, hátha sikerül valamilyen közös stratégiai megállapodásra jutnunk, amely össze tudja hangolni a belső, óvatosabb reformjavaslatokat a külső környezetből érkező nyomással, amely a közvélemény felől érkezik. Amolyan „good guy” – „bad guy” stratégiára gondoltam, bár lehet, hogy nagyon naiv voltam, mikor azt képzeltem, hogy ilyesmi lehetséges. Ebből vita kerekedett, de

végül kis többséggel elfogadták a javaslatomat, viszont kivitelezésére már nem került sor, számomra nem ismert okokból. Az is igaz, ezt követően már nem foglalmaztam újra a javaslatomat.

Ideológiai viták, vert sereg

– Ugyanakkor volt ennek a megosztottságnak egy ideológiai vetülete is. Ez visszanyúlik arra a vitára, amelyet 1997 februárjában az RMD SZ Szabadelvű Köre, név szerint Cs. Gyimesi Éva, Magyarai Nándor László és Magyarai-Vincze Enikő kezdeményezett, és amely jó szélesre duzzadt – sok hozzászólással – a kolozsvári Szabadság hasábjain. A vitaindítók lényegében két olyan tézist foglalmaztak meg, amelyek aztán meghatározóknak bizonyultak a szembenállás, a törésvonal megszilárdulásában. Az egyik: szerintük az önálló Bolyai Egyetem mítosza egy kritikailag feldolgozatlan tradíció alapszik, ennek az egyetemnek a követelése helyett sokkal helyesebb lenne a közös Babeş–Bolyai Egyetemen intézményesíteni, biztosítani a magyar felsőoktatás státusát. A másik: hibás törekvés politikai célként megfogalmazni a magyar felsőoktatás kérdését, ez egy „szakmai” kérdés, azokra kell bízni, akik az egyetemen belül értik ezt.

Hát ezt a vitát akarta feléleszteni Magyarai-Vincze Enikő 2006 februárjában egy jegyzet közlésével (*Egyetemügy, de hogyan?* Transindex, 2006. február 23.), amelyben a Bolyai Kezdeményező Bizottság tagjait „pozíciókból kiszorult”, „tudományosan frusztrált”, „Fidesz-elkötelezett, szolgálalkú” oktatók csoportjának minősítette, akik túlfűtött politikai fellépésükkel nem a helyes „szakmai” utat követik. Erre válaszoltam kifejtve, hogy Magyarai-Vincze tulajdonképpen az Andrei Marga-féle ideológus multikulturalizmus-fogalmat használja. (*Az értelmiségi karzat és a közéleti nyelv.* Krónika, 2006. március 3-5.) A vitát még folytattuk a Transindexen, és úgy hiszem, ez is egy fontos töréspont volt viszonyomban a Szabadelvű Körrel. Körülbelül itt kerültem szembe döntő módon a Kör legideologikusabb szárnyával, amelyet Magyarai Nándor László és Magyarai-Vincze Enikő képviselt.

– Mikor csitultak el ezek a viták?
– Nagyjából 2007-től. 2006 decemberében a szenátus számos procedurális és jogi hiba

után végleg megszavazta Hantz és Kovács eltávolítását az egyetemről, Bodó Barnát pedig a mi karunk dékánja tanácsolta el, s Barna 2007-től átment a Sapientia egyetemre oktatni. Emlekszem a 2007-ben kialakult hangulatra, amelyet leginkább a Salat Levente lemondása utáni új rektorhelyettes megválasztásával kapcsolatos tagozati értekezleten éreztem. A magyar rektorhelyetteseket is hivatalosan a szenátus választotta meg, de a kialakult szokásjog szerint a magyar tagozati értekezlet tehetett a személyükre javaslatot. Nos, ezen az értekezleten a magyar oktatók képviselői egy vert sereg benyomását keltették. Egyetlen jelölt volt, aki ebben a helyzetben vállalta a hálátlan feladatot, a szociológus Magyarai Tivadar. Ettől kezdve 2011-ig nagyobb változásra nem került sor a BBTE magyar tagozatának az életében.

Az utolsó nekifutás, szentgyörgyi kontra

– Mi történt 2011-ben?

– A második Boc-kormány, amelynek koalíciós tagja volt az RMD SZ is, elfogadta az új, 2011/1-es számú tanügyi törvényt, amely immár lehetővé tette a magyar tanszékek megalakítását. A Babeş–Bolyai egyetemen ezek a tanszékek – illetve, ahogy kezdték nevezni őket: intézetek – meg is alakultak 2011 szeptemberére. A „vonalak” kevés kivétellel minden karon magyar intézetekké alakultak, és a román tanszékek, illetve intézetek mellett azonos státusban, ugyanolyan autonómia birtokában kezdtek működni.

A kevés kivétel közé tartozott a mi szakunk, a politológia, illetve a mi karunk, a Politika-

Bakk Miklós

Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Kar. Itt nem jött létre magyar tanszék, és ennek a fiaskónak a története is tanulságos volt a számomra.

Ugyan a kar vezetősége nyitott volt a magyar intézet megalakítására, de az volt az uralkodó koncepció – amit számításokkal is igazoltak –, hogy a karon létező négy magyar „vonal”, vagyis a négy magyar szak – a politológia, a közigazgatás-tudomány, az újságírás és a kommunikáció – egyetlen intézetbe tömörüljön. Salat Levente, aki rektorhelyettesi lemondását követően a kar magyar dékánhelyettese lett, ekkor hozzám fordult, kért, hogy legyek az intézet megalapításához szükséges egyeztetések lefolytatója. A dékánhelyettesen ki kellett volna ezt kezdeményeznie, de amikor erre rákérdeztem, a BKB-s válság idején őt ért kritikákra hivatkozva tért ki. Nem értettem tartózkodását – félelmet? –, de a feladatot elvállaltam. Sajnos, az egyeztetés elbukott, elsősorban a kommu-

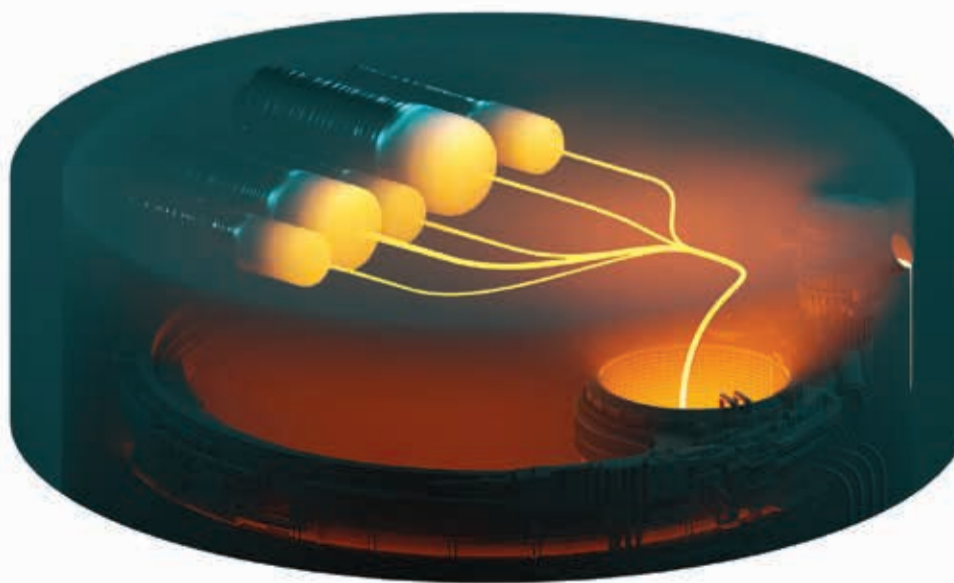
nikációtudományi szak nem kívánt a „vonal”-státusból kilépni.

Új szak volt, sok fiatal oktatóval, sok-sok diákkal, és a tagozatvezetőjük, Kádár Magor is sikeres fiatal oktatóként indult, egyébként éppen a politológia szakról. Minthogy sok diákjuk volt – ekkor a kommunikáció-szak nagyon divatos szak volt –, úgy gondolták, a létező struktúra nekik elegendő, minden szempontból megfelel. Az újságíró szak fiatalabb oktatói sem nagyon akarták a közös magyar intézetet; az idősebbek – Cseke Péter, Szabó Zsolt, Tibori Szabó Zoltán – ugyan egyetértettek velem, de nem exponálták magukat a fiatalabb kollégákkal szemben.

A közigazgatási szakról – amely kihelyezett tagozatként Sepsiszentgyörgyön működött – azt üzenték az ottani kollégák, hogy ők sem akarnak egy kolozsvári tanszékbe betagozódni. Önös számítás lehetett a részükről, mert azt gondolhatták, hogy a közös tanszék nagyobb kontroll alá helyezi őket, mint a létező helyzet, amelyben a központtól, Kolozsvártól való távolságot és a nagy fokú szabadságot élvezték.

Így az elképzelés a négy szak közös tanszékéről megbukott. A kar vezetősége hivatalos íratban szándékozta ezt közölni a rektori hivattal, a levél el is készült, és azt aláírták a karon vezető pozícióban levő magyar tanárok mind, egyedül én tagadtam meg az aláírását.

*A beszélgetés egésze hamarosan könyvformában is megjelenik a *baróti Tortoma Kiadónál Erdélyi színterek – politikai spektrumok. Tóth László beszélget Bakk Miklós politológussal* címmel.

Jakub Jaszewski (PL) – Fornax Umbrosa – digital print / digitális nyomat (100 x 70 cm / 2022)

ott voltunk

EGY LEGENDÁS BARÁTSÁG PÉLDÁJA

Péter Beáta

– előadás Petőfiről és Aranyról –

Petőfi Sándor és Arany János verseiből, levelezéseiből, valamint különböző, hozzájuk kapcsolódó történetekből épül fel Tóth Péter Lóránt versmondó „Toldi írójához elküldöm lelkemet...” – képek Petőfi Sándor és Arany János barátságáról című előadása, amellyel nemrégiben Székelyföldön turnézott. A két költő életének és barátságának példáján keresztül a mához keresett kapcsolódási pontokat.

Az előadások fogadtatásáról a versvándor elmondta, nyolc éve, amióta versműsoraival járja a Kárpát-medencét, azt tapasztalja, hogy a pusztá szónak ereje van a digitális eszközök használata nélkül is, működik az, hogy valaki elmond egy történetet. Szerinte „el vannak szokva a gyerekek a történetmeséléstől. Nincs idő erre. A szegény tanároknak sincs idejük mélyebben belemenni egy-egy témába, és valószínűleg otthon sem szakítanak erre időt. A gyerek lelke pedig ki van éhezve erre, hogy hallja például egy olyan barátságának a történetét, amely példaértékű és időtálló. Mert az egy dolog, hogy itt van Petőfi és Arany, a két nagy költő, de ezt le kell hozni a gyerek szintjére és az olyan felnőtt szintjére, aki nem foglalkozik irodalommal. Azt hiszem, hogy kellene azok a történetek, amelyek megsimogatják az ember lelkét, amelyek példát mutatnak, amelyekből lehet tanulni, és amelyek mellé oda lehet állni”.

Tóth Péter Lóránt a négy nap alatt előadását mintegy 1300 gyerekhez és felnőtthez juttatta el. A produkciót rendhagyó módon Reményik Sándor *A sírtól a bölcsőig* című versével indítja, majd saját történeteket is belefűz a narrációba. „Ebből aztán kibontom a többit. Beszélék a két költőnek a színészethez való viszonyáról, hogy mindketten színészek akartak lenni, de annak csapnivalóak voltak – ezzel kapcsolatban vannak fennmaradt humoros történetek. Mindkét költő életében volt egy-egy olyan szakasz, amikor a kiközvezett útról el mertek menni másfele. Mertek befele figyelni, mertek hallgatni a lelkük sugallatára. Ez egy kézzelfogható mai történet, hogy figyeljünk arra, mit mond belül a lelkünk, mert ezek a költők is próbálkoztak másféle utakkal is.”

Az előadásban ezután a levelek következnek, amelyeket egymásnak írtak. Tóth Péter Lóránt szerint ezeken átsüt a szeretet, a

Forrás: Magyarországi Csíkszeredai Főkonzulátusa

megismerkedés vágya, az egymás elismerése. „Azt is elmesélem, hogy mi történt abban a tíz napban, amikor Petőfi Aranyéknál vendégeskedett. Az előadást úgy építem fel, hogy a ma emberéhez szóljon. Fontos, hogy mi volt a múltban, de ha nincs meg a kapcsolás a mával, akkor az unalmas, okoskodó, ismeretterjesztő. Éppen ezért minél több kapcsolódási pontot kell felmutatni a mával” – foglalta össze az előadóművész.

PETŐFI 200 EMLÉKÉV, PETŐFI-KLUBOK

Petőfi Sándor születésének 200. évfordulója alkalmából a Magyar Országgyűlés a 2022. szeptember 1. és 2023. augusztus 31. közötti időszakot Petőfi Sándor-émlékévvé nyilvánította. A Petőfi 200 emlékévhöz csatlakozva, Magyarország Csíkszeredai Főkonzulátusa, partnerségben a Romániai Magyar Pedagógus Szövetség, a Hargita megyei és Kovászna megyei tanfelügyelőség és az Apáczai Csere János Pedagógusok Házával, valamint a Magyar Nemzeti Művelődési Intézet és partnerszervezetei által létrehozott Petőfi Klubok meghívására érkezett Székelyföldre szeptember végén Tóth Péter Lóránt tanár, a Magyar Kultúra Lovagja, Pro Cultura Hungarica-díjas versmondó és versvándor. Tizenegy településen – Csíkszeredában, Csíkdánfalván, Csíkszentdomokoson, Gyimesfelsőlokon, Kovásznán, Maksán, Csernátomban, Kézdivásárhelyen, Gyergyóditróban, Gyergyóremetén és Gyergyószentmiklóson – tartott rendhagyó irodalomórákat és irodalmi esteket, műsorának középpontjában Petőfi Sándor és Arany János barátsága állt.

léghajó

Szabó Lilla

Meztelen fák

A fák ledobták magukról a könnyeket.

A nem tudni-hovatartozást, a valahol lennék-típusú vágyakat.

A rommá tört vodkás üvegek dalszövegeit, a hűvös, párás töritételeket.

A kérdést, hogy hol leszünk tíz év múlva,

s a választ, hogy már most is olcsó piacokon árulod magad.

Itt győztem le a legnagyobb félelmemet.

Hogy felelősek vagyunk egymásért, megmutattad, így tanultunk meg beszélgetni.

Hallottuk, ahogy a folyó folyik, láttuk a lábunkat egyszerre lépni a hídra, találkoztunk hozzád és hozzám hasonlókkal is, a valóságunkat ezek kötötték össze.

Egykor még értékes voltam itt. Otthonom volt az avar, s ha véget ért az ősz, egy vastag könyv lapjai közé tettem, hogy a telet szavakba burkolózva vészeljem át.

A fák ledobták magukról a kilométereket, amiket azért futottam, hogy közelebb kerüljek önmagamhoz.

Eltűntek a háborúból kiszűrődő nehéz léptek, a sörszagú tanácsok arról, hogy hogyan tovább.

A fák ledobták magukról a könnyeket.

Most veszem észre a fákat először.

SZABÓ LILLA ADRIENN 2002-ben született Budapesten, egyetemi tanulmányai elkezdéséig Tatán élt. Jelenleg a BME kommunikáció és médiatudomány szakának hallgatója.

„Tizenhárom éves korom óta rendszeresen írok. Azt, hogy mit, leginkább a körülmények döntenek el. 2021 szeptemberében, mikor csatlakoztam az Előretolt Helyőrség Íróakadémia tagjaihoz, a líra mellett horgonyoztam le.

A versírás mellett versenyszerűen röplabdázok, a mindennapjaimat alkotó tevékenységeim pedig három különböző városban zajlanak, ezért időm jelentős részét utazással töltöm. Ilyenkor kompenzációként írok, mert sokkal többször szeretnék otthon lenni, mint ahányszor megtehetem. Ha az ember egyszerre túl sok helyen érzi otthon magát, egyszer csak azzal szembesül, hogy még sincs hova hazamennie. Talán ezért a kompenzáció, hogy kimondhassam: hazaértem.”

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

B. Tóth László (1953, Kézdivásárhely) újságíró

Drávucz Zsolt (1997, Szolnok) költő, műfordító

Fekete Vince (1965, Kézdivásárhely) költő, szerkesztő, műfordító

Ferencz Imre (1948, Kászonaltíz) költő, szerkesztő

Gere Nóra Éva (1995, Csíkszereda) költő

Gyürky Katalin (1976, Debrecen) irodalomtörténész, kritikus, műfordító

Keszthelyi György (1955, Kolozsvár) költő, író

Kudelász Nóbel (1975, Gyulafehérvár) költő, író, televíziós szerkesztő

Lajtos Nóra (1977, Püspökladány) író, költő, irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő

Manasia, Ștefan (1977, Pitești) költő, író, szerkesztő

Miklóssi Szabó István (1977, Sepsiszentgyörgy) író

Mirtse Zsuzsa (1967, Budapest) író, költő, szerkesztő

Murányi Sándor Olivér (1974, Székelyudvarhely) író

Nagy Milán László (1998, Szolnok) költő, gyógypedagógiai asszisztens

Péter Beáta (1982, Csíkszereda) író, teatrológus, újságíró

Sántha Attila (1968, Kézdivásárhely) költő, író, irodalomtörténész

Szabó Lilla Adrienn (2002, Budapest) költő

Szakács István Péter (1957, Székelyudvarhely) tanár, író, publicista, irodalomtörténész

Szente B. Levente (1972, Szörényvár) költő, újságíró

Szilágyi Ferenc Hubart (1952, Érmihályfalva) író, költő, műfordító, éremművész

Szonda Szabolcs (1974, Sepsiszentgyörgy) költő, műfordító

Szurkos András (1941, Haraly) író, költő, újságíró

Zorkóczy Zenóbia (1971, Székelyudvarhely) színésznő, előadóművész

Zsidó Ferenc (1976, Székelyudvarhely) író, szerkesztő, műfordító, tanár, néprajzkutató

Lapszámunkat a **7. Székelyföldi Grafikai Biennálé** alkotásaival illusztráltuk.

SZARVASBÖGÉS

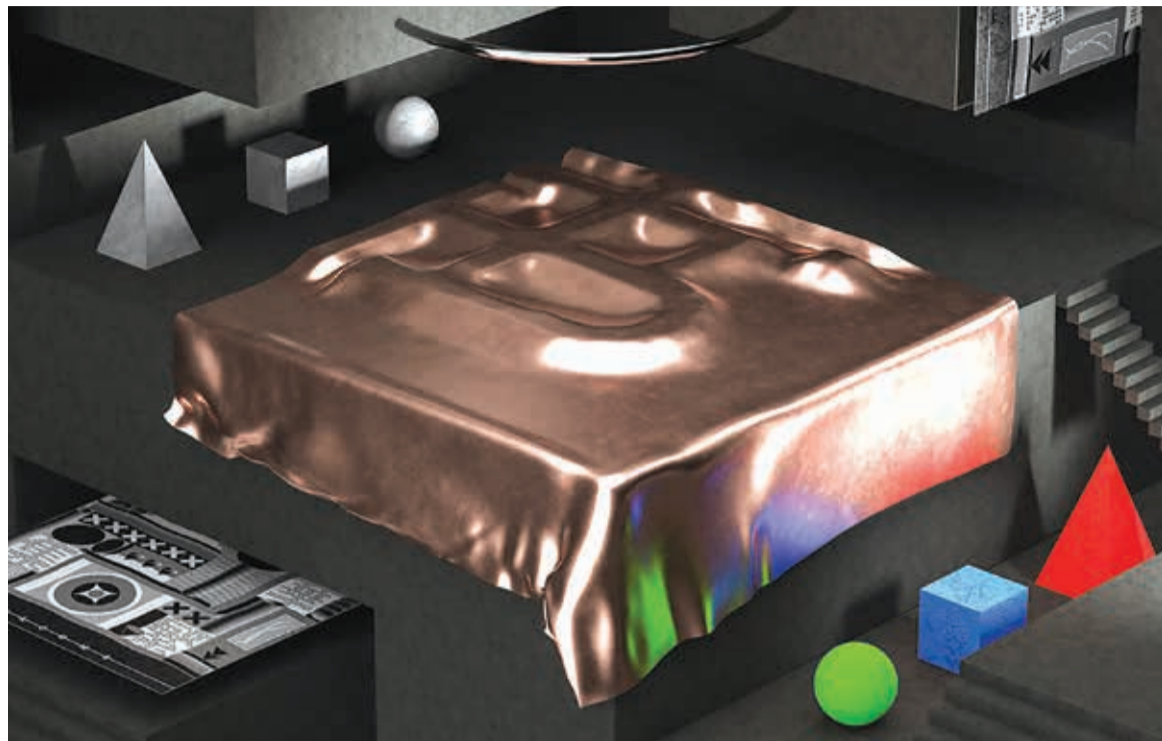
Murányi Sándor Olivér

– Ha a vadért dolgozol, az embereknek addig tetszik, amíg önön hasznukat látják – kezdi Lukács vadőr. Közben megszólal a telefonja. – Gyere! Megvan... – mondja bele egy férfihang. – Mi van meg? – kérdelem önkéntelenül hangosan. Majd elszégyellem magam, amiért kéretlenül beleszólok beszélgetésükbe. Amikor leteszi a mobilt, rám néz: – Peszkár meglőtte a nagy szarvasbikát... – Volt rá engedély? – érdeklődöm kíváncsian. – Ne kérdezz butaságokat – feleli. – Engedély nélkül nem vadászik itt senki. Öreg bika. Ha látni akarsz, öltözz, induljunk Kecskeszállásra. – Sietve kapom magamra a bakancsomat és a kabátomat, átvetem oldalamon a fényképezőgép-táskámat, és kihúzom magamat: – Indulhatunk. – Beülök Lukács vadőr mellé a Pajero Pininjébe, és elhagyjuk Parajdot, de előtte még betesz a Korall Boltnál a csomagtartóba egy rekesz Hargita sört. Útközben tanítványáról, Peszkárról mesél: – Az én neveltem. Sokat fejlődött, van önuralma és felelősségérzete, kitartó, immár tapasztalt vadász, aki jól céloz. Odaadtam neki a puskámat. Azzal lőtte meg. – Erről jut eszembe, miért nem veszel magadnak új puskát? – faggatom. – Minek? – húzza fel szemöldökét a volánnál. – A mostanival azt is

meg tudom lőni, amit nem tudok kifizetni.

Elmarad mögöttünk a só városa. A táj őszbe burkolózott, a Bucsin alsó szakaszán vörösben és sárgában pompáznak a fák. Fenyőt itt még nemigen látni. Szeptemberre jár. Az év egyik legszebb hónapja. Kipillantok az anyósülésről. Rapsóné vára és a mézárus mellett haladunk el, majd kanyarogva emelkedünk a sípálya felé, ahol már megjelennek a túlevelűek. Lukács általában keveset beszél, de ha megszólal, sokat mond. – Ha okosnak tettetted magad, hamar megtudják, hogy hülye vagy – emeli fel mutatóját. – Egyszer úgy mutattak be egy nagyon híres politikusnak, hogy én vagyok Erdély legjobb vadőre. Azonnal leintettem az illetőt, hogy ne mondjon ilyet, mert ha vadászunk, bármikor elhibázhatunk valamit a vendéggel, aztán kész a csalódás. Egy biztos: az állatokat nagyon szeretek. Nemcsak hangoztatom, hanem naponta tesztek értük. Persze, mindenki úgy csinál, mintha nagyon szeretné őket, csak éppen nem mindenki tudja, mi válik valóban hasznukra. Akad, aki erdőn véd vadat, van, akad, aki egy jól fűtött irodában.

Eltöpreng szavain. Kis szünet után hozzáteszi, nagyon nem mindegy. A sípálya után jobbra

Tengjiao Sun (CN) – Infinite / Végtelen – c-print / digitális nyomtatás (60 x 40 cm / 2021)

kanyarodunk, és elkezdünk kaptatni fel a meredek dombokon. Az út egyre nehezebb, ahogy elhagyjuk az aszfaltot. Most kezdem érzékelni, hogy terepjáróban ülünk. A négyszer-négy még nem kell, de a nagy kövek között személyautó már nemigen menne ki. Körös-körüli fenyvesek, ameddig a szem ellát. Téroró már nincs, marad a hegyen a személyes találkozás Lukács vadászaiával, akik már biztosan megérkeztek a helyszínre, hogy megünnepeljék sikeres társukat. Elhaladunk a fenyők közt megbújó juharfa mellett, amelynek törzsénél egy méterre ment áprilisban dürgéskor Lukácshoz a siketfajdkakas. Újra szóba kerül az eset. – Biztosan tyúknak látott téged – nevetek. – Talán mégis inkább vadórnek – viszonzozza. Kierünk a hatalmas tisztásra, amelynek a végében ott a kecskeszállási apró vadászház. Irányából füst száll fel. Innen tudom, hogy már tart az ünneplés. Átgurulunk a mezőn, a Pajero Pinin a többi terepjáró mellé parkol. Lukács átöleli Peszkárt, kezét fog velem, örömmel gratulál, majd sietünk a vadhoz. Életem talán eddigi legnagyobb szarvasbikája fekszik a háztól ötven méterre egy fenyőtörzs mellett a fűben. Nemigen önthető szavakba, hogy mit érzek, amikor végigsimítom kezem méretes agancsán. Hatalmas teste vörösesbarnán csillog a délutáni napfényben. Szeme már üresen mered a semmibe. Kihuny belőle az élet. Nemes alakját szemlélem. Mély tisztelettel, lehajtott fővel állok előtte, ahogy a vadászoknál láttam. Az ősi népektől örökölték a természet tiszteletét. Nem haragszolnak, hanem meghajlanak a vadon előtt, amely az életörömet jelenti számukra. A vadásztársak arcán olyan győzelmi mosoly ragyog társuk sikere láttán, mintha

ki-ki maga ejtette volna el a vadat. Vidámak, de láthatóan fáradtak. Középen a sörösláda üres hargitász üvegekkel. Vehetjük ki az autóból, amiket hoztunk.

– Kapitális – jegyzi meg Lukács vadőr a szarvas fejénél állva. Hosszan nézi az állatot, majd oda sétál a házhoz, leül a filagória padjára, rágyújt egy szál kék Marlboróra, és csak ennyit szól: – Meséj. – Bár már hallotta telefonon, de tudja, élőben minden más. Peszkár újra nekirugaskodik a történetnek. Látom rajta, már néhányszor elbeszélte a rendkívüli eseményt, most összeszedi magát, mivel a mesterének ad számat.

Tegnapelőtt, amikor kijöttem egyedül, láttam nyomokat, de nemigen hallottam semmit. Körbejártam a terepet, hátramentem a mezőn. De sehol semmi. Éjjeli csend volt. Reggel még várokotam egy rövid ideig, aztán elindultam. Hiába néztem körül a környéken, nem találtam, hiába nézelődtem. Egész nap próbáltam rájuk cserkelni, sikertelenül. A harmadik nap délutánja hozta meg a sikert. Elmentem a famunkások traktornyomán a szálás felé, amikor észrevettem, hogy három tehén ballag a mezőn. Még magas a fű, ezért az utánuk indult bika szinte végig takarásban volt. Próbáltam minél inkább a közelükbe férközni, de semmiképpen sem sikerült lőhelyzetbe kerülnöm. Már-már feladtam, gondoltam, nem fog ez menni ma sem. El kell engednem. Hirtelen a bika egyszer csak kilépett elem az útra – a takarásból a traktornyomba. Az egész terület visszhangzott, ahogy elbődült. Azonnal letérdeltem, és szememhez emeltem a fegyvert. Hangosan megszólítottam. Felém fordult. Ekkor meghúztam a ravaszt. Párat lépett még, aztán rárogyott egy köre. Amikor odasi-

ettem, akkor láttam meg, mekkora! Megdöbentem. Levettem fejemről a kalapot, mellé térdeltem, és néztem, ahogy távozik belőle az élet. – Jó utat, barátom – suttogtam neki. A könny kicsordult a szememből. Nem vártam tovább, azonnal hívtalak.

– Nem semmi – bólint elismerően Lukács vadőr, miközben átveszi tőlem a kinyitott Hargita sört, és újabb cigarettára gyújt. – Jól nézd meg – mondja Peszkárnak, illet nem látsz mostanában. Feláll, újra a vadhoz megy, hogy „megszakértse”. Hosszasan vizsgálja az agancsát. Ilyenkor nem figyel másra. Látom, teljes lényével a vadászat eredményét fürkészi, kutatja. Járhatja negyven éve az erdőt, az elejtett vad és a jelen helyzet tud számára valami olyat mondani, ami hozzátesz tapasztalataihoz. Olyan apró részletekből igyekszik okulni, amit jómagam képtelen volnék észrevenni. Peszkárra nézek. Vidám természetűnek ismertem meg, de ilyen boldog mosolyt nem láttam még az arcán. A dicsekvés nem kenyer. Szerényen örül sikerének. Láthatóan jólesik neki, hogy társai osztoznak örömeiben. Mivel Lukácsal utolsónak érkeztünk, csak két tányér kerül a faasztalra. A győztes vadász igazi alázattal szolgálja fel mindkettőnknek, ami az általa készített bográcsgulyásból maradt, majd fát tesz odabenn a kis kályhába. Az embernek az étvágya is más az erdőn. Nemcsak a gulyás esik jól, hanem mellé a közeli Kibédrről hozott hagyma és a pityókás házikenyer. Evés közben újra nagyot szippantok a hegyi levegőből. Télen-nyáron éles és tiszta itt fenn a havason. Oldalra nézek. A szarvasbika fűből kiemelkedő, égre meredő hatalmas agancsán most búcsúzik a szeptemberi nap távozó fénye.

vers

Nagy Milán László

Visszatérés

Bármerre nézel, síkság. Belátható életút, kezdve gyerekkorod bokraival, tüskéi viszketnek bőröd alatt. Gimnáziumban önként merülsz le a bányató mélyére. Telepítettél egy erdőt, hogy elbújja a következmények elől. Negyven évnek tűnő magány négy fa között. Vakító lángok és reccsenések csálnak ki a mezőre, végignézed, ahogy semmivé porlad a menedéked. Víz nélkül gyalogolsz az első lakott területig. Ismerős hely, ismeretlen arcok. Éltél már itt, hajdani testvéred a föld alatt, figyel, hogyan boldogulsz nélküle.

Álompor

Galamb szállt a faágra, mozdulatlan figyel a ritkás forgalmat, a kamaszok zajongását. Kiterített szőnyeg az este, ütemes csattanások közepette száll szertesét a por. Bejutt ajtón, ablakon, megpihen a karfán, lerakódik a szemhéjak alatt. Elcsendesült a környék. Éjszaka mégis felriadsz, a csattanásra, mindenki hallgat reggel, kávésbögrét szorongatva a kezében. A helyszínelők elmondása szerint mindkét sofőr leengedte az ablakot.

képregény

HŐSEMBER
ÉS TRÖMPLI

CSENCSELEÉS

írta: Szabó Kriszta és Sárosi Mátyás
rajzolta: Sárosi Mátyás